

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARGEL

Munkáséletteni kísérleti intézetek.

A modern nagyipar üzeme mélyreható élettani és lelki elváltozásokat idézett elő a munkás szervezetében. Ezekre az elváltozásokra már korán ráirányult a közgazdászok és szociálpolitikusok figyelme, de rendszeres tanulmányok tárgyává csak újabb időben tétettek. Az idevágó tanulmányok nyomán úgyiszlóván két új tudomány keletkezett, egy-egy új ága az élettannak és a lélektanak: munkásfiziológia és a munkápsychologia. A német „Verein für Sozialpolitik“ az alapos és rendszeres tanulmányok egész sorozatát tette közé az egyes iparágakban a „munka által előidézett kiválasztásról és alkalmazkodásról.” Ugyancsak ehhez a tudományos területhez tartozik az a tanulmány, melyet Prof. Münsterberg: Közgazdaság és lélektan cím alatt tett közé, melyet lapunk előbbi számában ismertettünk, azután a Taylor-rendszer körül kifejlődött, irodalom.

A nyugoteurópai államok azonban nem érték be a munkáséletten és lélektan körébe vágó elszórt tudományos vizsgálódásokkal, hanem olyan intézeteket teremtettek, ahol ezek a közgazdasági és népjóléti szempontból olyan nagyjelentőségű kérdések rendszeres laboratóriumi vizsgálatok tárgyát képezik.

Németországban a „Kaiser Wilhelm” társaság vette tervbe ilyen irányú intézet létesítését „Kaiser Wilhelm-Institut für Arbeitsphysiologie” elnevezés alatt.

Az Intézet a berlini egyetem fiziológiai intézet helyiségeinek folytatásaként épül és Prof. Rubner, az egyetem fiziológiai intézetének tanára fogja vezetni. Az említett társaság 20.000 Márkát fog évenként erre a célra fordítani, amihez még a közmunkák, ipar és kereskedelem minisztériumának évi 15.000 Márkája járul. A folyó év március havában tartott társasági ülés határozata szerint az Intézet célja, lesz: „a szellemi és testi munka fiziológiájának, kórtanának és higiéniájának tudományos kutatása.” Az intézetet vezető igazgatónak a kutatás irányának és eszközeinek meghatározásában – az intézet háztartásának keretei között – teljesen szabad keze van. Az igazgató mellé az intézet igazgatására még egy igazgató-választmány és igazgató-tanács fog szervezteni. A választmány három tagból alakul, akik közül kettőt a Kaiser Wilhelm társaság szenátusa, egyet a közoktatásügyi miniszter nevez ki. Az igazgató-tanács áll: az igazgató-választmányból, továbbá legalább még 6 tagból, akik közül egy tagot, a közoktatásügyi minisztérium, egyet a berlini Tudományos Akadémia, egyet a frankfurti a/M. közjóléti intézet, a többi a társaság szenátusa fog kinevezni. Mindkét testületben részt vesz az igazgató is, tanácskozási jogkörrel. Az igazgató-tanács az intézet munkakörébe vágó tudományos ágakban kitűnt egyénekből lesz megszervezendő és saját kebelében tudományos, bizottságokat alakíthat.

Prof. dr. Rubner az Intézet feladatait a következőképen körvonalazza emlékiratában:

„Munkateljesítmény alatt az embernek, mint munkagépnek a teljesítményeit szokták érteni. A kultúra kifejlődése azonban az emberi tevékenység ezt a formáját mindinkább visszaszorítja és más munkafarmákat léptet helyébe, amelyek kivitelénél a súly inkább az értelemre, mint a gépies erő kifejtésre nehezedik, azokat a százfajta munkaalakulatokat, amelyeknél a főszerep a gép felügyeletének, a munkamegosztás folytán a részletmunkák kivitelének, a figyelemnek, ügyességnek és a teljesítmény tartamának jut. Az első munkaalakulat tehát a döntő szerepet az *izmoknak* juttatja, az utóbb említettek inkább a munkások *idegzetének és az agyvelőnek*, más szóval a munka az érzékszervek helyes funkcionálásán, a megfigyelésen és az akarat iskolázottságán nyugszik. Előzmény, feltételek és hátrányok szempontjából tehát a kétféle munkaalakulatnak más-más a természeté.”

Ilyen értelemben fogva fel a „munkát”, látnivaló, hogy az emberi tevékenység e nemének csak igen kis területe és ez is csak egyes gyakorlati megfigyelések által képezte eddig vizsgálat tárgyát. A tudomány feladata nem az, hogy egyes esetek leírásával foglalkozzék, hanem – mint más területeken is – a tipikust, a közöset, az általánost megismerni, szóval a tünetmények százféle alakzataiba tudományos egységet hozni.

Az Intézet feladata lesz tehát az emberi munkát, és pedig úgy a testi, mint a szellemi munkát a különböző *élethivatásokban* megfigyelni, továbbá megfigyelés tárgyává tenni azt: *életkor, nem, faj, szervezet, tartam* stb. szempontjából is. További feladata lesz a munka, illetve munkás megfigyelése a különböző külső körülmények befolyása alatt (a lakóhelyiségek, gyárak, bányák klímája, szellőztetés stb.), aztán a munka hátrányait vizsgálni, különösen célszerűtlen életmód mellett (alkohol, rossz ruházkodás, táplálkozás stb.). A vizsgálatok úgy gyakorlati, mint tudományos célból történnek. Különösen nagy gondot kell fordítani a nép táplálkozási viszonyainak tanulmányozására, amelyeknek nemcsak higiéniai és kulturális, hanem közgazdaságtani szempontokból is rendkívüli nagy fontosságuk van. Mélyreható tanulmányok kellő rendszerességgel még nem történtek ezen a téren, mert az ehhez szükséges eszközökkel magános kutatók nem is rendelkezhetnek.

Az Intézet épülete már a befejezéshez közeledik.

Ugyanezek a megfontolások készítették a *francia munkásügyi minisztériumot* arra, hogy a folyó évben egy bizottságot küldjön ki a munkásfiziológia, a munkás életfeltételeinek, különösen a munkás és parasztcsaládok pályaválasztásának tanulmányozására. Az idevágó emlékiratban a miniszter kifejti, mennyire szükséges ezeket a dolgokat kutatás tárgyává tenni, hogy a

szerzett tapasztalatokból direktívákat nyerjen a munka szervezésére és szabályozására. A bizottság kutatásai alapján véleményt fog mondani, hogyan lehet az egyes élethivatásokban a munkateljesítményt legcélszerűbben eszközölni.

A miniszter által kiküldött bizottság első ülésén két albizottságra oszlott, amelyek közül az első a munkafiziológiával fog foglalkozni. Feladata megvizsgálni: a munka és pihenőidő beosztása, a táplálkozás és teljesítmény közötti viszony, a környezet (levegő, fűtés, világítás, mérges gázok stb.), a táplálkozás és alkohol közötti viszony minő befolyást gyakorol a munkásra és a munkára, továbbá: a gyermekek alkalmazkodását, a kifáradás mérését, a munkaképtelenség fokait stb.

A második bizottság feladata a statisztikai feldolgozás, de szintén folytat önálló kutatásokat is. Feldolgozza főleg a következő kérdéseket: Taylor-rendszer, alkoholra fordított kiadások a munkáscsaládoknál, a munka- és pihenőidő tartama, lakásvizonyok, a fiatalok munkás alkalmazkodása a munkánál, inasügy, kivándorlás, egyke-rendszer.

Mindkét bizottság megkezdte már működését, és pedig az első a felvetett kérdésekre a tudósítói kart szervezte meg, a második pedig irodát állított fel a Taylor-rendszer alkalmazásáról és hatásáról Franciaországban.

ügy a német intézet, mint a francia bizottság időközönként be fognak számolni nyilvánosan is működésük eredményeiről.

(I.)

Szeged szociálpolitikája.

Ami Szeged szociálpolitikájában általánosabb érdekű, az a város agrárszociális politikája.

Szeged Európának ama kevésszámú városai közé tartozik, amelyeknek a mai agrikultúrális iviszonyok mellett is még mindig nagy kiterjedésű birtokok állnak rendelkezésükre és amely földek parcellázásra, telepítésre várnak.

Szeged városnak eredetileg 141.000 hold birtoka volt. Ebből a közel másfélszáz ezer hold birtokból ma 71.000 hold van a város kezén, a többit az idők folyamán vagy eladták vagy elajándékozták. E 71.000 hold földnek egy része kisebb parcellákban bérlők kezén van, másik része városi kezelésben. 41.000 hold területű fekete és homokos föld az, amit a város 2-50 holdas parcellákban bérebe adott. A parcellák zöme tíz holdas. E városi bérföldek 6400 család él, akik a fekete földeken paprikát, konyhakerti veteményeket és tiszta búzát; a homokon pedig rozsot, és tengerit termelnek. Ezek látják el főleg a várost nyersterményekkel, aprójószággal, amelyeknek behozatalát és árusítását vámokkal és helypénzszedéssel indokolatlanul megdrágítják.

A tulajdonképeni város érdekében való szociálpolitikában egy-két pozitívum van csak, néhány kísérlet, terv, azután a pénztelenség parancsolta csend vagy egyenesen antiszociális politika.

Ami értékes intézményt létrehozta, az főleg a gazdák érdekében történt. Ilyen a közbiztonsággal kapcsolatban felállított hús- és vásárpénztár. Célja nemcsak a tulajdonképeni vásári (financiális) forgalomnak lebonyolítása – mint az a pesti és bécsi vásárpénztárnál van, hanem vitele és fejlesztése mindazon vásári és vágóhídi forgalommal kapcsolatos üzemeknek, amelyeket úgy nálunk, mint külföldön magán- vagy társulati vállalatok bonyolítanak le. A pénztár segítségével sok, a mezőgazdaság szempontjából igen fontos cikket, amelyet eddig csak másodkézből, tehát a közvetítés díjával

megdrágítva lehetett beszerezni, most az eredeti termelési árban kapnak a gazdaságok.

Előkészületben van egy termokémiai intézet, amelynek célja az lesz, hogy a ragályanyagok teljes megsemmisítése mellett, megmentse az állati hullákban levő értékeket.

E 120.000 lakosú városnak szociális politikáját elsősorban a pénzhiány szállítja le úgyszólván a nullára.

A közegészségügy terén nem történt és nem történik egy lépés sem előre.

A városi közkórház botrányos állapota leírhatatlan; a dühöngő örülteket a rendőrség pincecelláiba dugják, a csendes örültek szabadon futkosnak az utcákon.

Csatomázás csak a város belső részein van. A vízvezeték csak a körutakon belül vezették be a házakba. Különbön egész rendszerében elhibázott; állandó a vízhiány, amin úgy akarnak segíteni, hogy a fél éjszakán át elzárják a vízvezetékét. A kövezés nagyon hiányos. Itt említem meg, hogy a város nagy részét még mindig petroleummal világítják.

Vásárcsarnokot évek óta terveznek, de nincs rá pénz.

Egy darabig működött a hatósági mézszárszék, de nem tudni mi okból, megszűnt.

A lakásínség enyhítésére nem történt semmi. A munkások ezrei állanak munka nélkül és várnak – joggal – segílyt. Hiába, nincs pénz.

A város egy nagy dilemma elé érkezett. Vagy eladja a földjeit és akkor az azokon élő 6400 család, ha nem akar éhen halni, mehet Amerikába. Argentínába. Vagy nem adja el és akkor a városi közállapotok botrányait ad absurdum viszi.

És egy ekkora nyomorban élő város, vajjon hol, miben keresi a kivezető utat. Sehol, semmiben ... De mégis. Négy millió koronán fogadalmi templomot épít és egyik rossz és művésztelen szobrot a másik után állíttatja fel. Jól tudom, hogy az ezekre költött pénz, a város óriási pénzszükséglete mellett, elenyészően csekély. De azt is tudom, hogy négy millió európai színvonalú kórházat, azon a pénzen pedig, amelyet státumániája kielégítésére fordít, vásárcsarnokot építhetne.

Kelemen Kálmán.

Földkérdés és földreform Angliában.

Amellett a párját ritkító fejlődés mellett, amelyre az angol ipar a múlt század eleje óta visszatekinthet, a mezőgazdaság állapota sajnálatos visszaesést mutat. A legtöbb helyen legalább is stagnálást lehet tapasztalni. Anglia lakosságának túlnyomó többsége ma már az iparból és kereskedeleméből él meg. A nyerstermék-szükséglet nagyobb részét a gyarmatok és a külföldi nyersanyagexportáló és – bizonyos körülmények folytán olcsóbban termelő országok behozatala révén elégítik ki. A szabadkereskedelmi éra alatt az angol nemzet vagyonsága az ipar és kereskedelem fellendülésével kapcsolatban gigászi méretekben fejlődött. A mezőgazdaság visszaszorulásának, a földkérdésnek általában ezzel szemben kevés jelentőséget tulajdonítottak. Az agrár problémák főképen csak Írországra vonatkozólag jelentkeztek, amely napjainkig főleg mezőgazdasági ország maradt. Újabban azonban, – minthogy Anglia egyre nagyobb mértékben szorul rá élelmiszerek tekintetében a külföldre, minthogy az angol iparnak a világpiacon veszedelmes ellenfelei támadtak és az most inkább, mint valaha, igényel egy erős, fizetőképes belföldi fogyasztást és minthogy továbbá egy egészséges, nagy-

számú parasztsztyály kialakulását a nemzeti védelem, a népszaporodás és a szociális viszonyok szempontjából is szükségesnek ítélik – egyre nagyobb mértékben irányul az angol közvélemény figyelmébe a stagnáló mezőgazdaság és a fölöttéeg egészségtelen birtokviszonyok, valamint az e bajok megszüntetését célzó földreform felé.

Ami a legutolsó évtizedek mezőgazdasági fejlődésében a legjobban szembeötlő: az a nagybirtok óriási térhódítása, ami természetesen az önálló parasztsztyály deposszedálásával és pusztulásával volt kapcsolatban. Az egyik utolsó mezőgazdasági statisztika adatai szerint 202 és 2025 ha közötti birtoka van Angliában és Walesben 9333 embernek és ezeké a föld 38.31 %-a, 2025 hanál nagyobb birtokú birtokos pedig van 874 és ezeké a föld 28.37 %-a. Skótságban az előbbi kategóriába tartozó birtokosok száma 2004 és ők a skót föld 17.21 %-ának az urai. A második csoportba 580 földesúr tartozik, akik az összes terület 73.57 %-a. Írországban az első csoporthoz 5512 földesúr tartozik, akik az ír föld 40.21 %-át bírják. A második csoportba 744 és ezeké a föld 47.69 %-a. E statisztikából tehát az tűnik ki, hogy 2198 személy bírja Nagy-Britannia és Írország földjének majdnem a felét. Skótságban Séring szerint 24 emberé a föld 26.93 százaléka. Az önálló parasztagdák száma relatíve igen kicsi; a legtöbb birtok bérbe van adva. Az egész mezőgazdasági művelés alatt álló területnek összesen körülbelül kilencven százalékán folyik bérzadás és csak mintegy 10% alkotja a parasztagdák tulajdonát. A régi önálló parasztság nagy része kivándorolt a gyarmatokba vagy a városokba, avagy pedig proletárializálódott és mint igen szűkös bérjövdelmű mezőgazdasági munkás tengődik, sem a gazdasági, sem a kulturális fejlődés áldásaiban nem részesül.

Az angol kormánykörökben erős gyökeret kezd verni az a nézet, hogy a mezőgazdaságban igen nagy erőforrások rejlenek, amelyek kiaknázásának egy önálló, saját földtulajdonnal bíró parasztsztyály kialakulása az előfeltétele. Míg Németországban a parasztságnak ez az emancipálódása az agrár fejlődés egyik legjellemzőbb vonása és míg Franciaországban is az önálló parasztsztyály alkotja a lakosság gerincét, addig Angliában e fejlődési iránynak éppen a megfordította, az önálló parasztagdaságoknak a bérzadások általi kiszorítása tapasztalható.

Ha a németországi birtokeloszlást az angliával összehasonlítjuk, a következő eredményhez jutunk: N.-Britannia és Írország önálló birtokosainak összes száma kb. 1.2 millió, míg Németországé 5.73 millió. Míg N.-Britanniában és Írországban 2198 emberé a földnek kb. a fele, addig Németországban az önálló parasztké a föld hetven százaléka és csak a többi 30% nagybirtok. A fejlődés iránya a nagybirtok fokozatos térszítését mutatja. Míg a 100 hanál nagyobb birtokú földesuraké volt 1882-ben a föld 24.43 %-a, 1895-ben már csak 24.08%, 1907-ben pedig 22.2% volt az övéjük. A 20-100 holddal bíró birtokosok birtokaránya u. e. periódus alatt szintén leszállt 31.09%-ról 30.35, resp. 29.3%-ra, ellenben az 5.20 ha birtokosoké 28.74-ről 29.90, illetőleg 32.7 %-ra emelkedett, a 2-5 haroké pedig 10.01-ről 10.4-re. Míg N.-Britanniában a földnek kb. 90%-a van bérbeadva, Németországban csak mintegy 13%. Már e rövid egymás mellé állításból is kitűnhetik, hogy a németországi agrár viszonyok mennyivel egészségesebb alapokon nyugszanak, mint a Nagybritanniaiak.

Ezek az itt röviden vázolt körülmények indítottam az angol kormány zseniális kincstári kancellárját arra,

hogy a földreform nagy munkájához hozzáfogjon. Ő, szokott módszerét követve, azt tekintette az első teendőjének, hogy a viszonyokról minél pontosabb információkat szerezzen be. A földviszonyok tanulmányozása céljából bizottságot küldött ki a kormány (Land Injuiry Comitee), amely bizottságot alapos munka végzése után nemrég nagyarányú jelentésben számolt be működésének eredményéről. A bizottság célja volt, hogy „pontos és pártatlan leírást nyerjen a Nagy-Britannia vidéki részeiben uralkodó társadalmi és gazdasági viszonyokról.” A közvetlen kutatás módszerét követte. A kutatás gyakorlati nyomozók felügyelete alatt történt és nagy területre terjedt ki. A bizottság a fősúlyt a mezőgazdasági munkásság helyzetének a felkutatására helyezte. A gazdasági kérdéseknek, a mezőgazdasági termelés módjának és jövdelmezőségének, amelyekkel szintén foglalkoztak, a kutatások során már kevés jelentős hely jutott. Ez bizonyos fokig mentséget talál abban, hogy mindaz, ami a munkás munkájának a hatékonyságát fejleszti, egyúttal emeli az ő munkájának tiszta hozadékát is és így fejlesztőleg hat a nemzeti gazdagságra. Ámbár a mezőgazdasági néesség 1851 óta állandóan hanyatlik számbelileg, még most is kb. 1 millió 10 évesnél idősebb férfit foglalkoztat, vagyis a férfineesség 9%-át. A bizottság úgy találja, hogy a mezőgazdasági munkásság életstandardja, amely a munkabérekhez alkalmazkodik, nem éri el azt a minimumot, amely a munka hatékonyságához megkívánatik. A rendes felnőtt mezőgazdasági munkások több mint 60% kevesebb, mint 18 s.-t (1 shilling – 1.17 K) keres hetenkint, sőt 30.000-en közülük 16 s.-nél is kevesebbet keresnek. Ha a szükségleti cikkek áremelkedését is tekintetbe vesszük, vagyis a *reális* munkabérrel operálunk, akkor azt is konstatálni kell, hogy a *mezőgazdasági munkabérek 1907 óta csökkentek*. A bizottsági jelentés egyik legmegkapóbb része az, amely a lakáskérdéssel foglalkozik és a mezőgazdasági proletáriátus lakásnyomorát ecseteli. Lloyd George kincstári kancellár a múlt hó közepe táján bedfordi beszédében számolt be a bizottság jelentésében megállapított tényekről és egyúttal rámutatott a baj okaira is. Azt igyekezett kimutatni, hogy az angol mezőgazdaság jelenlegi válságának előidőzésében a nagybirtokosok a főbűnösök. Nem sokkal ezután, október 22-én, Svendónban kifejtette a liberális kormány agrár reformpolitikájának a fölveit is, amelyek megvalósulása gyökeres változást fog jelenteni az angliai birtok- és földviszonyok terén. „A mi első lépésünk az lesz” – mondta – „hogy a föld monopóliumának teljes és tökéletes ellenőrzését a kezünkbe vegyük.” Abban a szerződésben, amely a tulajdonost és a bérlőt összefűzi, az utóbbi sorsa iránt kell érdeklődni, mert ez volt mindig az áldozat. Hogy az utóbbi érdekei és jogai biztosításának, egy új intézményt létesítenek, a *földminiszterhi-mot* (ministry of land), amely helyettesíteni fogja a mostani földművelésügyi minisztériumot és amely felhatalmazást fog nyerni arra vonatkozólag, hogy ne csak a mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozhassak általában, hanem magával a földtulajdonnal is. Hatásköre igen tág lenne. Egyesíteni fogja magában a régi földművelési, földbecslési és földadó és telekkönyvi hivatalokat, azonkívül a hitbizományok feletti felügyeletet is gyakorolná. Felügyelne azonkívül a földbirtokra általában, különösen pedig a kis parasztbirtokokra. Lloyd George ezek alatt rendszerint nem a szabad parasztbirtokokat, hanem azon bérlőket érti, akik az általi és községi földeket bérlik; befolya azonkívül a földesurak és a földbérlők között felmerülő viszályokra.

Azonkívül teljhatalmat fog nyerni ez a minisztérium a műveletlen földek megművelhető állapotba való hozzásához, illetőleg beerdősítéséhez. Az új földminiszterium biztosok útján fogja az ő teljhatalmát gyakorolni, akik birói jelleggel lesznek felruházva. E biztosok működési köre igen tágan állapítatik meg. Így pl. hatalmat nyernek teljes kártérítés kiutalására önkényes, illetőleg „szeszélyes” („capriciosus”) felmondás esetében. Sőt még arra is felhatalmazást kapnának, hogy rosszakaratú („wanton”) felmondásokat egyenesen semmiseknek deklaráljanak. Ha valaki el akarja adni a birtokát, a földminiszterium biztosai felhatalmaztatnak, hogy az eladót a bérlő által tett javítások megtérítésére, valamint birtoklásban történő háborgatásért teljes kártérítésre kötelezzék. Arra is hatalmat nyernek, hogy bizonyos esetekben a bérösszeget méltányosan leszállítsák. Azonkívül külön felhatalmazást nyernének a bérösszegek leszállítására abból a célból, hogy a napszámósoknak a megélhetésükhöz szükséges bért fizethessék a bérlők. Mindezekhez járulna az a joguk, hogy a munkaidőt ellenőrizzék és hogy a föld árát a közcélokból történő kisajátítás esetén megbecsüljék. Ami a napszámósosztály lakásviszonyainak a javítását illeti, a kormány magára vállalta a munkásházak építési és megfelelő alacsony bérösszegeket fog megállapítani. Tehát az a hatalom, amely az új minisztériumnak osztályrészül fog jutni, valóban igen tágkörű és sokoldalú, úgy hogy érthető a konzervatív berkekben kitört nagy pánik és e „deszpotikus intézmény” elleni feljajdulás.

Magas munkabért, kedvező lakásviszonyokat, azonkívül külön kedvezményes vasúti viteldíjakat akar a kormány a földmunkásságnak biztosítani, mert tudja, hogy a városokba özönlés tendenciáját csak organikus reformokkal lehet ellensúlyozni. Az angol kormánynak a földkérdésben tanúsított radikalizmusa valóban párját ritkítja az egész világon és mindenestre hatalmas lépés a földreform végső célja: a föld társadalmivá tétele felé.

Még csak Lloyd George svendoni beszédének befejező passzusát akarjuk idézni: „A mi célunk” – mondotta – „a parasztjainkat visszavezetni a földhöz és ott tartani őket, sorsukon javítva. Mindent alá fogunk e célnak rendelni. Egyesek kiváltságai, előjogai, kedvtelése, befolyása, hatalma csak por lesz azon mérlegnek egyik serpenyőjében, amelynek másik serpenyője a tulajdonhoz való jogot, az anyagi és erkölcsi haladást, a jövőben való bizalmat és végül az egész nép boldogulását tartalmazza.”

Így beszél az angol kincstári kancellár és ugyanakkor magyar kollégája azon töri a fejét, hogy miképpen rakhasson újabb százmilliók kiadásokat a szegény néposztályok vállára – a beati possidentis lehető kimélisével. – Az a bizonyos Lloyd George-féle mérleg nálunk is fennáll, csak hogy nálunk az anyagi és erkölcsi haladás, a jövőben való bizalom és a nép boldogulása a „por” és „egyesek kiváltságai, előjogai, kedvtelés?], befolyása és hatalma” amazoknál sokkalta súlyosabban nyom.

Dr. Vajda Mihály.

Hogyan alkalmazkodik, a magyar kivándorló az amerikai viszonyhoz.

Hoffmann Géza, a csikágói osztrák-magyar alkonzul rendkívül értékes adatokat és megfigyeléseket tesz közzé a Zeitschrift für Socialwissenschaft c. lapban, a magyar kivándorló alkalmazkodásáról az amerikai kultúrához.

A nyolcvanas évekig az amerikai tömeges bevándorlók a fejlett iparú észak és nyugat Európából jöt-

tek. Ezek kultúrfokuk egyenlősége, de meg nyelvi és fajrokonságuk folytán is csakhamar beolvadtak új környezetükbe. Mintegy harminc év óta azonban a bevándorlók Európa keletéről és déli részéről özönlenek be, tehát onnan, ahol az ipar még kezdetleges, ahol a földművelés volt a foglalkozásuk és patriarchálisán egyre igen fejlett iparú országba jutnak. Csak a legegyszerűbb viszonyok közt éltek a falun. Most pedig egyszerűbb munkára képesek, amit csekély bérért hajlandók elvégezni. Ezért az amerikai munkás ellenséges szemmel nézi a bérrontókat, akik egész külön társadalmi réteggé verődnek összes a szennyes külvárosokban, ahol azután a különféle nemzetiségek közt csak nyelvi válaszfalak vannak. Mindezek a bevándorlók egészen külön kultúrélete! élnek az új világban.

Állandóan érintkeznek ugyan az amerikai világgal, de saját nyelvüket, szokásaikat és berendezéseiket megtartják.

A magyar paraszt, aki itthon csak a földműveléshez értett és faluját talán sohase hagyta el, Amerikában – bár az amerikaiak állandóan a mezőgazdaság felé igyekeznek őket terelni – a gyárakba és bányákba vonul és vándormunkássá lesz, aki mihelyst jobb munkaalkalomról hall, nem nézve semmi akadályt, még a családját is hátrahagyva, útnak indul s ha nincs u ti pénze, üres vasúti teherkocsikba lopja be magát, nem törődve büntetéssel, életveszedelemmel. Ennek a nagy változásnak az okai: csak ideiglenesen jött ki Amerikába, hogy pénzt szerezzen, amin odahaza majd földet vesz, már pedig az ipari munka jobban fizet, mint a mezőgazdaság, vagy az önálló foglalkozás, mely utóbbihoz hiányzik különben a tőkéje, előképzettsége és a vállalkozási kedve is; mint gyári munkás együtt élhet a magyarokkal, mint „farmhelp” elhagyottnak érzi magát, lehetőleg magyar telepeket keres fel, magyar bevándorlók 86 százaléka, a hat legfejlettebb városban telepedett meg; végül nagy hatással van rájuk az amerikai élet nagy ipari lüktetése, büszkék arra, hogy ipari munkások.

A házépítés. Az amerikai munkásház szürke, emeletes, keskeny faépület, elől, a közepén a főbejáróval, keskeny út vezet a ritkán használt udvarba, ahonnan terrassznak is használt lépcsőzetten szintén be lehet jutni a házba. Már most a magyarok, akik idehaza alacsony széles házakban éltek, amelynek elől nem, csak oldalt vagy hátul volt a mindenféle házi állattal és szerszámmal teli udvarról bejárata, ahol asszonyok és gyerekek mezítláb tettek-vettek vagy játszottak, ahol pad állott esti pipázásra vagy hosszú beszélgetésre, – ezekben az amerikai külsejű házakban laknak, sőt azon a néhány magyar mezőgazdasági telepen (Árpádhon, Kossuthfalva, Balaton, Nyitra, Tokaj, Buda) – ahol sajátkezűleg építettek házakat – is teljesen ilyeneket emeltek. De az elől levő bejáratot ritkán használják, azt olykor erősen eltorlaszolják, amit télen még az is indokol, hogy az elől levő és a hátulsó ajtó használata nagyon kihütné a takarékoskodók lakását. Az udvar – az amerikai szokással ellentétben – mindig népes, asszonyok, gyermekek mezítláb. Nyári esteiken fölállítják a hazai formájú padot és kártyáznak, söröznek ... nem úgy mint az amerikaiak, akik olykor órákhozát állnak a nyugodt csoportokban az utca sarkokon. A hatósággal pedig gyakran van bajuk disznótartás miatt.

A házépítés külsőségeit tehát átvették, de azt úgy használják, mint idehaza tették.

A belső berendezésben ugyancsak a külső formákat veszik át belső tartalom nélkül. Otthon csak egy-két szobájuk volt, itt se használják a harmadikat

és negyediket és télen nem is fűtik őket. A fürdőkádakat rendszerint nem használják fürdésre, olykor mosnak, különféle tárgyakat raktározni el benne, vagy le sem írható célokra használják azokat. A nyílt kúthoz szokott magyarok a vízcsapot órák hosszáig folytató hagyják. Az itthoni keskeny ágyakhoz szokott emberek a széles amerikai ágyakat ketten is használják, sőt keresztben hárman is. Eleinte házközösségben éltek: egy csoport egy házat bérelt ki, a háztartással megbízták maguk közül egyet, ez közös számlára bevásárolt és a fáradságáért megfizették. Mikor mind több asszony vándorolt ki – a leányok szolgálatba állnak és hamar beolvadnak, csak újabb időben mennek mind többen szövő- vagy dohánygyárakba – természetesen a csoport valamelyik tagjának feleségét bízták meg ezekkel a teendővel. Ez eleinte a régi módon vezetett a háztartást, majd fizetéses alkalmazott lett, de a befolyása a háztartásra egyre nőtt; csakhamar a saját számlájára vásárolt be bizonyos nyereséggel szolgáltatva ki az ételeket, majd egy egész lakóházat bérelt a férjével és albérlőket fogadott. Így keletkezett a „burdos ház” (Boarding House), amely ma is az uralkodó rendszer. A kivándorlók többsége család nélkül megy ki és 4-5 év után visszatér hazájába. Amelyik hosszabb időre vagy állandóan kint akar maradni a feleségét és gyermekeit és kihozatja és burdos házat nyit. Már most az ilyen kivándorló arra törekszik, hogy azt a házat meg is vehesse. Egy ház átlag 1400 dollárba kerül, amit jelzálogkölcson segélyével hat-nyolc év alatt megvehet. Albérlők és kosztosok tartása azonban nem kellemes és erkölcsileg is hátrányos, ezért ezek a burdosház tulajdonosok arra törekszenek, hogy minél előbb egyedül lakják a házat és így jut el a magyar bevándorló az amerikai munkás ideáljához. A letelepedő bevándorló tehát a mai rendszer mellett a következő fejlődésen megy át: albérlő, albérbeadó bérelt házban, albérbeadó saját házban, egyedül lakója a saját házában.

A burdos ház rendszernek számos gazdasági és kulturális hátránya van. Az albérbeadók egy szobába vonulnak vissza, a többiben meg ágyakat halmoznak föl. Így az amerikaiknál csak egy családra számított házban 15-30 ember szorong. Ez a családias jellegű zsúfoltság durva multságokra verkedésekre vezet. Rendszeresen az albérlők legdurvábbja káros befolyáshoz (a „föburdos”) jut és számos családi dráma is származik abból, hogy egy nő él annyi férfival egy földel alatt.

A ruházatkódás tekintetében sokáig megtartják az otthoni viseletet csekély változtatással és csak sokára alkalmazkodnak. Odahaza testhez álló fekete ruhát viseltek, télen téli kabát helyett rövid vastag zekét, a lábakon rendszerint magas csizmát. A ruhaviseletet megtartják Amerikában is és erről messziről felismerhetők, csak a ruha szabása lesz idővel bővebb, és a csizma helyett cügos vagy fűzős cipőt viselnek. Színes ruhára, sárga cipőre és hosszú köpenyre csak hosszabb idő múlva szánják el magukat. Az amerikai nagyvárosokban sokan lemondanak az itthon oly büszkén viselt bajuszról, szakállt pedig egyáltalán nem hordanak. A szakállról és bajuszról egyszeri elhatározással le lehet mondani, a ruhaviselet pozitív alkalmazkodást és így hosszabb időt igényel.

A táplálkozás módja a legkonzervatívabb a magyaroknál, amint az amerikai konyha fejletlenségén is múlhat. Csak több húst fogyasztanak a nagyon jólét folytán. A drága és rossz amerikai bor helyét az ugyancsak rossz, sőt egészségtelen, de olcsó sör foglalja el (csupán a Clevelandi – a legnagyobb magyar kolónia, az „amerikai Debrecen” – bort isszák, mint

hazai italt.) Egyáltalán többet isznak odakint, mint idehaza, mert sajnos, egyéb szórakozás híján ezt vélik a legolcsóbbnak. A hazai korcsma az ő padjaival és hosszú asztalaival azonban teljesen tért enged az amerikai „Saloon”-nak, amelyben a vendégek a „Bar”-nál ivó amerikaiak testtartását tudatosan utánózzák: fölkönyökölnek, a lábukat egy fa, vagy rézrúdra támasztják és szorgalmasan köpködnek a padlón húzódo csatornába. A „treating”-et is csakhamar elsajátítják: minden vendég sorjában az összes vendégeket megvendégeli és így mindegyik annyi pohár italt iszik, ahányan jelen vannak.

A családi élet az amerikai kivándorlás által bomlásnak indul. A férj, ha egyedül vándorol ki, könnyen köt az új világban új házasságot anélkül, hogy a régit felbontaná. Az általános demorizálódáson kívül ennek főoka az is, hogy erős vallásos befolyások alatt kifejlődött érzelmei szerint a polgári, a „Court”-házasságot csak „amerikai” házasságnak tekinti, amelyik az ő szemében csak ideiglenes összeköttetést jelent.

Érdekes különben, hogy a hirtelen emelkedett jólét és az új remények folytán – az amerikai viszonyokkal – ellentétben – jelentékenyen emelkedik a bevándorlók körében a születések száma.

Nagyon tanulságos, hogy a bevándorlók tömegei általában miként helyezkednek el nemzetiségek szerint. A legutoljára megjelenő nemzetiség mindig a legalsó társadalmi fokra kerül és a legnehezebb és legrosszabbul fizetett munkát végzi, ezek a legutoljára utrakeltek mintegy jobb gazdasági és társadalmi elhelyezkedésre kényszerítik az akkori legalsó rétegeket, majd a helyükre özőnlő újabb nemzetiség által ők maguk is feljebb kerülnek. A bevándorló – írja Hoffmann – nem mint egyén foglal helyet az új világ gazdasági életében, nem egyéni képességei szerint – és így nem is fejtheti ki azokat, – hanem aszerint, hogy nemzetiségének túlnyomó része mely munkában van már foglalkoztatva. Az olaszok vasúti sínek fektetésénél, a magyarok és tótok bányákban dolgoznak vagy acélgyárakban, mint napszámosok. A bányamunkáknál az is szerepet játszik például, hogy a legutóbb bevándorolt nemzetiségűek egy ideig az ismeretlentől és veszedelmestől való félelemből is húzódoznak ettől a munkától. Az alkalmazkodás ily kezdő fokán vannak jelenleg a románok és némileg az olaszok.

A mezőgazdaságban a legtöbb magyar kivándorló tönkremegy, mert a hazai művelési módokat alkalmazza itt is minden alkalmazkodás nélkül, mert földjének csak egy részét műveli meg és egyáltalán csak annyit dolgozik, hogy hazai szokásai szerint megélhessen, se megtakarításra, se javításokra nem gondol.

Az egyesületi élet formailag az amerikai példák után, de tartalmilag nagyon elfajzottan virul a magyar kivándorlók kolóniában. A számtalan alapításból még ma is 1600 egyesület működik. Ebből 1046 betegsegélyező és temetkezési egyesület, 17 egyházi egyesület a mintegy 100 egyházközség fönntartására, 100 művelődési, 127 társas-, 46 ének-, 14 torna-, 91 politikai (főleg szocialista) és 26 ifjúsági egyesületük van. Van még néhány szövetkezetük, jogvédő-, kórház- és jótékonyegyesületük. A betegsegélyező és temetkezési egyesületek játszóka a legnagyobb szerepet és helyettesítik mintegy a szakszervezeteket. Az egyesületi életben talál kielégülést a kivándorló magyarok minden kultúrzsükséglete és ezek teszik lehetővé a magyar egyházközségeket is és így vallásos érzelmeik ápolását. Az egyesületben talál politikai kielégülést is az Amerikában politikai jogokkal nem bíró kivándorló. De hazafias érzelmeinek is az egyesületek által adhat leginkább kifejezést: minden

hető alkalommal nagy felvonulásokat tartanak, az utcákon „masíroznak”, zászlókkal, nemzeti jelvényekkel, muzsikával. Ünnepeket tartanak, gyűjtenek, bálokat, banketteket rendeznek, amelyeken azonban már teszt-mester (Toast-master) szerepel, aki megvonja a szót a magyar szokás szerint magától szólásra emelkedőtől, vagy szólásra hív olyant, aki még sohase beszélt életében. De tartanak előadásokat és alapítanak könyvtárakat is. *Szakszervezeteik* csak külsőségekben hasonlítanak némileg a többi komoly amerikai szakszervezethez, amelyekbe a magas felvételi díjak miatt, vagy egyéb követelmények híján nem léphetnek be. E szervezetek semmi komoly szerepet nem játszanak. *Politikai egyesületeik*, melyek különösen a szocialisták körében elterjedtek, szintén nem játszanak szerepet, mert a kivándorlóknak nincsenek politikai jogaik, de kielégülést találnak abban, hogy gyűléseken beszédeket tarthatnak és propagandisztikus munkát végezhetnek. Hoffmann, egy körkérdésre beérkezett válaszokból mégis arra következtet, hogy mindezek dacára a kivándorlók közül vissztértük után kétszer annyian fognak idehaza szocialista szervezetekbe belépni, mint amennyien szervezett munkásokként útra keltek.

A dzsungel meséiből

Első pillanatra talán szokatlannak fog tetszeni, – mesék egy szociálpolitikai folyóiratban, – de ez a szokatlanság még semmit sem mond. Elsősorban is ezeket a meséket maga az élet mondja el, másodsorban pedig ezek a mesék megrajzolják annak az alapzatnak hü képét, amelyre majdan a magyar szociálpolitika, palotáját kell építeni. Az építkezésnél pedig elsőrendű fontosságú az alapzat ismerete, inert csak ennek alapján állapíthatjuk meg, vajjon érdemes-e a, régi alapzatra építeni és ha igen, úgy mekkora az alapzat teherbíró-képessége. Milyen méretű lehet az új épület. Ezzel a kérdéssel foglalkoznak kis meséink és az ne zavarjon senkit sem, hogy a címek alatt közöljük azoknak az aktáknak a számaikat, amelyekből meséink bizonyítékait merítettük . . .

I. A nyomorúság fényképeiből.

Kőrösbányai főszolgabíróság 2586/1909.

A Fehérkörös felső völgyében, Hunyadmegyének hajdani zarándi részében a nép nyomorúsága talán még a bihari nép nyomorúságánál is nagyobb. Amikor a „nemzetfentartó” urak végleg elkártyázták és elitták birtokaikat, előbb még leborotvázták a hegyoldalakat, kivágták az összes erdőket és csak azután vonultak be a hivatalszobákba „közigazgatni.” Ma már napijárásokra csupa kopár, sziklás, vad omladék a sok csupas hegyoldal, amelyekről a vadvizek mosnak le valóságos iszaptengereket. Az utolsó erdőt most irtja ki a lengyel Lubomirszky herceg, – azaz pardon, – még József főhercegnek is van a vidéken egy óriás vadászterülete, ahonnan a vaddisznók járnak át a koldus román paraszt tengeriföldjére. A vaddisznóknak jó dolguk van a vidéken, de a föld népe nem bír megélni és egyre nagyobb rajokban tódul a petrozsényi köszénbányák, a távoli ipartelepek felé. A közigazgatás urai rossz szemmel nézik ezt a vándorlást, – a nyúzási alanyok száma egyre csökken, – a közigazgatási üzem visszafejlődik. Ezen a bajon segíteni kellene valahogy, csak hogy egyetlen megoldás képe sem rajzolódott ki. No hát hogyha segíteni nem lehet, legalább hasznot kell húzni a nép bajából, – gondolták a fentnevezett urak és a bemohosodott agyvelők sajátos zsenialitása rögtön fellobbant.

A k . . . -i főszolgabíró koponyájában született meg az első mentőgondolat, de az igazság kedvéért meg kell állapítani azt is, hogy nagyban segített a r . . . -i körjegyzőnek a felesége is.

De kezdjük az esetet az elején. Egy szép napon részletügynök állított be a r . . . -i jegyzői lakba és rövid kapacitáláa árán rávette a jegyzőné arra, hogy egy fényképezőgépet vásároljon. Néhány napig nagy volt az öröm jegyzőéknél, de csakhamar a kamrába került a gép a többi hasznavehetetlen tárgy közé. A jegyzőné ugyanis nem értett a fényképezéshez, ezenkívül a gép maga is nagyon primitív szerkezet volt és a felvételek sehogy sem sikerültek. A részleteket azonban fizetni kellett és ez nagyon kellemetlen volt. Csakhogy a jegyzőné önagysága okos asszony és csakhamar kieszelte a módját annak, hogyan fizettesse meg a részleteket a falu népével. Tervét elmondotta a főszolgabírónak is és néhány nap múlva szigorú hivatalos írás érkezett a jegyzőhöz, – *az útlevelekhez és munkakönyvekhez fénykép mellékelendő . . .*

És másnap beállított a jegyzői irodába az Onuc Péter, a Zsurca Nicolae, a Balec Gracsun . . . „Domnu notar, rosszul megy a dolgom, nincs kerestem, a gyermekek éheznek, az asszony sír. Gondoltam, csak elmegyek Petrozsényre, ott mindig lehet keresni . . . Legyen szíves, domnu notar és adjon munkakönyvet.” A jegyző mosolygott, íme, itt az első áldozat, lesz öröme az asszonynak. „Hát Pétre barátom, elhozta a koronát a munkakönyvért?” „Elhozta uram, pedig hej, de nehezen szedtem össze . . .” „Csakhogy az nem elég, fénykép is kell.” „Fénykép? aztán milyen fénykép kell?” „Hát a te fényképed.” „Az én fényképem? tréfál a domnu notar, hát ki fényképezne le engem?” „Sajnálom, barátom, de fénykép nélkül nincs munkakönyv, ez az új rend.” És a szegény ember busán tántorgott ki a jegyzői irodából, leült a ház előtti padra, a többi szegény ember mellé és elpanaszolta az esetet. „*Hogy fotográfia kell a munkakönyvhöz, olyan fotográfia, amelyiken én vagyok. Hát honnan vegyek én olyan fotográfiát? hét van-e a világon olyan fotográfia?*” És a tépelődő emberek száma egyre gyarapodott a kis padka körül. Honnan vegyenek olyan fotográfiát, amelyen az ő képük van? Hát olyan is van a világon? Hát ki az ördög csinál fotográfiát az olyan szegény emberekről, amilyenek ők? Bent a városban, az üveges kirakatban, láttak fényképeket, de azok csupa úri dáma, csupa un ficsúr képei.

Amikor a búsulók tömege már nagyra nőtt, odatetődött a jegyzőék szolgája is. „*Ostobák vagytok, jó emberek, hiszen nem olyan nagy dolog az egész, menjetek el a donna notaressethoz és kérjétek meg, ő majd csinál nektek fájna fotográfiákat.*” A szegény emberek nagy félénken kerültek a konyha felé és hosszas tanakodás után beállított egy küldöttség. A jegyzőné szigorú arccal fogadta őket és rövid könyörgésük után hajlandónak nyilatkozott a fényképezésre, csekély öt koronák fejében. Azért az sem volt nagy baj, hogyha valamelyik csak két-három koronát tudott összehozni, – elvégre a szükség törvényt bont.

Hetekig fényképezett a jegyzőné és a részletek szépen gyűltek. A szegény emberek ugyan gyalázatosan rossz képeket kaptak, de azért meg voltak elégedve. Elvégre a jegyző ezek alapján kiállította a munkakönyveket és ez volt a földög. Sőt a, rossz képeknek volt egy jó oldaluk is, A jegyző úr ugyanis néha elcserélte a képeket, az Onuc Péter képe helyébe a Zsurca Nicolae-ét, vagy a Balec Gracsunét ragasztotta, de ez nem volt baj. A képek oly egyformán rosszak voltak, hogy az ilyen kis elcserélések számba sem jöttek . . .

Csak nagysókára jöttek rá a szegény emberek, hogy ez a fosztogatás törvénytelen és feljelentést tettek a főszolgabírónál. A jó úr elutasította a panaszkodókat. Megokolás: a munkakönyveknek fényképekkel való ellátását én, – a főszolgabíró, rendeltem el, tehát a jegyző nem követett el visszaélést, csak a felsőbb rendeletnek engedelmesskedett. Ami pedig a jegyzőné illeti, úgy ő csak szívességet tett, amikor fényképezett. A szegény emberek az alispán úr önágyaságához felebbeztek és az alispán úr önágyasága elrendelte a vizsgálatot a jegyző ellen. A vizsgálat foganatosításával persze a főszolgabíró urat bízta meg.

Nincs tovább ... A jegyzőné önágyasága kifizette a részleteket, a jegyző úr pedig azóta talán új ötleten töri a fejét. A nép szokik a vidékről és ez a sablon változatlan marad mindaddig, amíg a szegény emberek egy szálig meg nem szoknek és a közigazgatás nagyjai magukra maradnak ...

Aradi Viktor.

(Folytatjuk.)

SZEMLE.

A Tammany Hall.

A hallatlan korrupció miatt világszerte hírhedt „Tammany Hall”-t, mely New-York állam és város kormányzását a vesztegetés minden elképzelhető eszközével magához ragadta és kisebb megszakításokkal azt huzamos ideig kezében tartotta, most a New-Yorkban tartott november elei tisztviselőválasztások alkalmával óriási vereség érte, amennyiben a választáson valamennyi jelöltje megbukott.

Ebből az alkalomból nem lesz érdektelen a Tammany Hall múltjára rövid pillantást vetnünk.

Mooney Vilmos alapította 1789-ben nem épen politikai célzattal az általa Columbian Society-nek elnevezett társaságot, melyből az 1805-ben egy indián főnökről Tammany Hall-nak nevezett, indián m ód m szervezkedő párt kifejlődött. Burr Áron hatása alatt a társaság a politika terére lépett és a múlt század második felében már döntő szerepet vitt New-York állam és város életében.

A hatalmát főként a bevándorlókra alapította. Óriási szervezetet létesített a maga céljaira. New-York város harminc képviselőválasztó kerülete egy – összesen több ezer főből álló – vezérbizottságot választott, ezek megint maguk közül minden kerület élére vezetőt jelöltek ki, a vezetők együttese volt a végrehajtóbizottság. Ezenkívül minden kerületnek voltak külön bizottságai, melyeknek élén a kapitányok állottak. Az egész szervezet feje az u. n. Brossa. Ilyen hatalmas szervezetté fejlődött az egykori ártatlan, kis társaság.

Ez a szervezet a Tammany Hall-tól nagy hatalmat nyert mayor, de főként a nép köréből került kapitányok segítségével a bevándorlók tömegét nyerte meg maga számára. Hivatalokat, korcsma- és más engedélyeket, sőt pénzt is ígért és adott és mikor hatalomra került, híveivel töltötte be az összes hivatalokat – még azzal sem törődve, megvan-e az illetőnek az álláshoz szükséges kvalifikációja – és bőkezűen osztogatta – az adófizetők pénzét híveinek. De még a hivatalok és engedélyek Ígéretével való pénzzsarolás jelentősége is eltörpül a választók önkényes szaporításának ténye mellett. Miután az alkotmány szerint bíróság állapította meg, kit lehet a választói lajstromba felvenni, a Tammany Hall két bírót választott a saját embereiből

és ezek a kapitányok segítségével a lajstromot meghamisítva csak egy év alatt több, mint negyvenezer bevándorlót vettek fel a szavazók közé.

1869-ben már Tammany Hall híveié New-York állam és város összes tisztsége. De ez meg is látszik New-York akkori várospolitikáján. 1869-ben volt New-Yorkban a nagy utcarendezés és ez alkalommal milliókat vágtak zsebre és fizettek ki hamis nyugtáakra. Jellemző panamázásuk arányaira, hogy a törvénytörés felépítése, melyre egy milliót irányoztak elő, hatvanöt millióba került. Ilyen gazdálkodás mellett egyáltalában nem csodálatos, hogy az ő uralmuk alatt a város adóssága 305 millió koronával gyarapodott két év alatt, anélkül, hogy az adófizetők bármivel is kárpótoltattak volna.

Egy O'Brien nevű hívük azonban a New-York Times hasábjain feltárta üzelmeket s ennek következtében az új választásokon minden erőfeszítésük ellenére megbuktak, sőt vezetőik bíróság elé kerültek s el is ítéltettek.

De a Tammany Hall nem halt meg, az 1894-iki nagy rendőrségi botrány már az ő uralmuk jegyében történik. E botrány miatt ismét megbuktak, de csak azért, hogy újra feltámadjanak és most, midőn harmadszor buktatja meg őket a felháborodott közvélemény, bármily csodálatos is, egyáltalában nem biztos, hogy örökre agyonütötték és nem csak tetszhalott.

Ha ismerjük a T. H. múltját s így tudjuk, hogy New-Yorkban milyen gonosztevők kezében volt a hatalom, megértjük azt a korrupciót, melytől meg van fertőzve New-York közléte és nem fogunk meglepődni azokon a botrányokon, amelyeknek hullámai átvetődnek az Óceánon és hatalmas arányaikkal ámulatba ejtenek még minket is, akik már egy-egy panama mellett közönyösen megyünk el.

F. M.

A famegmunkáló gépmunkások gyűlése.

A főváros és környékén dolgozó famegmunkáló gépmunkások nyilvános szakgyűlést tartottak. Szomorú látványt nyújtott a gyűlés, melyen alig volt épkező ember látható. A gép megcsönkította csaknem valamennyiök kezét és ezekről a megcsönkített kezekről fényképfelvételt készítettek a gyűlésen, mely szörnyű vádat emel azok ellen, akik nem gondoskodnak azon védelmi eszközökről, amelyekkel az ilyen balesetek, vagy az ilyen balesetek zöme elhárítható.

A gyűlés előadója Pelczéder Ágoston volt, aki behatóan foglalkozott azokkal a túrhetetlen állapotokkal, amelyek a faiparban uralkodnak és határozati javaslatot terjesztett elő, amely gyors orvoslást követel a hatóságoktól és a munkáltatóktól a munkásokat állandóan fenyegető balesetek megakadályozására. Az egyhangúlag elfogadott határozati javaslat a következő:

„Az 1913. évi október hó 26-án, a Futó- és Práter-utcák sarkán lévő Böhm-féle vendéglő helyiségében megtartott famegmunkáló gépmunkásgyűlés megállapítja, hogy a géptechnika fejlődésével és a termelésben észlelhető verseny fokozódásával a gépmunkások mindnagyobb mértékben vannak kitéve a súlyos baleseteknek, úgy, hogy nem múlik el nap, amely ne szaporítaná az elnyomorodott gépmunkások számát. Megállapítja a gyűlés, hogy ennek a tarthatatlan helyzetnek egyrészt az üzemtulajdonosok az okai, mert sem a higiénia követelményeinek nem tesznek eleget, valamint a legegyszerűbb óvószabályokat is figyelmen kívül hagyják és a biztosabb, de esetleg költségesebb védőkészülékek alkalmazását mellőzik, nagyon gyakori esetben az ipartörvény megkerülésével fejletlen és ta-

paszlatatlan gyermekeket, valamint minden előképzettség nélküli napszámokat alkalmaznak a gépekhez, másrészt az iparfölügyelet és a közigazgatási hatóságok okolhatók, mert az iparfölügyelet elmulasztja az üzemek rendszeres ellenőrzését és ha néhanapján tartanak is egy-egy vizsgálatot, nem lépnek föl és nem rendelkeznek az ügyhöz mért kellő szigorral. A közigazgatási hatóságok pedig annyiban hibásak, hogy súlyos baleseteknél nem indítanak hivatalból bünyügyi eljárást és így nem adnak etikáimat arra, hogy a bíróság szigorú megtorlást alkalmazzon a balesetet okozó munkáltató ellen.

Ehhez képest fölhívja a gyűlés az *üzemtulajdonosokat*, hogy a legújabb rendszerű, a célnak legjobb megfelelő védőkészülékeket alkalmazzák és a gépekhez csak gyakorlott munkaerőket alkalmazzanak; az *iparfölügyelőket*, hogy a famegmunkáló gépekkel fölszerelt üzemeket rendszeresebben vizsgálják és rendelkezéseik betartását szorgalmazzák és arra fölügyeljenek; a *közigazgatási hatóságokat*, hogy súlyos balesetek alkalmával minden esetben hivatalból indítsanak bünyügyi eljárást és mulasztás esetén szigorúan járjanak el a mulasztóval szemben végül az *Allami Munkásbiztosítási Hivatalt*, az *Országos Munkásbetegségélyző és Balesetbiztosító Pénztárt* és a *Kerületi Munkásbiztosító Pénztárakat*, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. 183–184-ik szakzaiban megállapított, a balesetek elhárítására vonatkozó jogaikkal minden esetben éljenek és a törvény rendelkezéseit a legszigorúbban alkalmazzák. Egyben a leghatározottabban követeli a gyűlés, hogy az iparfölügyelet körébe szakmunkásokat is vonjanak be, mert a szakszerű ellenőrzést és a balesetek elhárításához szükséges óvintézkedések betartását csak a munkások bevonásával lehet kellően ellenőrizni. Azonkívül követeli a gyűlés, hogy a famegmunkáló gépek haladéktalanul szereltesse föl porszívó-készülékekkel, mert a gépek által okozott por megtámadja a munkások tüdejét és nagyrészen előidézője a tuberkulotikus megbetegedéseknek, amely betegség a famegmunkáló gépmunkások közül nagy százalékarányban szedi áldozatait.”

A sajtó mindenhatósága.

Ez a frázis a társadalom dogmái közé tartozik. Annyiszor halljuk, hogy megszűntünk fölötte gondolkozni, vajion olyan szent igazság-e, mint amilyenek hisszük. Ennek folytán mint kész értékkel operál vele mindenki, amelynek nem kell többé utánaszámolni, akár a logaritmustábla számjainak. „A sajtó mindenható!” – ezzel indokolja sajtóellenes intézkedéseit a reakció. „A sajtó mindenható!” ezzel libabőrözti az emberek hátát mindenki, aki a sajtó ellen kínál védelemmel tulajdonképpen a maga érdekeit akarja védelmezni. És az emberek szívesen akceptálják a sajtóellenes intézkedéseket, mert ki ne érezne bizonyos megkönnyebbülést, ha egy „mindenható” hatalmának némi csorbítását látja? Pedig ha utánaszámítanak az emberek, hamar rájönnek, hogy nem is olyan mindenható az a sajtó és hogy a sajtó mindenhatóságának a dogmája is csak olyan babona, mint a dogmák legnagyobb része. Mihelyt nem akar többé hinni benne az ember és kinyitja a szemét, azonnal megjelennek előtte a tények igazságai.

A nemzetközi szakszervezeti értesítő kimutatást tesz közé a német szociáldemokrata szakszervezetek munkáslapjairól. E szerint ezeknek a lapoknak heti példányszáma három millió. A szociáldemokrata pártnak 90 napilapja van másfél millió példányszámmal. Ehhez jön a sok szórakoztató, művelő, sport stb. lap. Egy hogy a szociáldemokrata mozgalom által heten-

ként elterjesztett lapok példányszáma kerek 15 millióra rüg hetenként. Olyan szám ez, amelyet kimondani vajmi könnyű, de realitásáról fogalmat alkotni ugyancsak nehéz. Egyetlen egy ilyen példányszámban elterjesztett irat hatásának is óriásnak kell lennie, a betű mindenhatóságának a dogmája szerint, hát még a hetenként ilyen tömegben hulló egész újságoknak, amelyek mindegyike azonos elvek szerint van megszerkesztve és folyton egyugyanazon irányban agítál.

És mégis! A szociáldemokrata pártnak és sajtónak befolyása Németországban – igaz – jelentékeny. De mindenható-e? Annak a hihetetlen betűtömegnek megfelelő-e, amilyennek lennie kellene, ha a sajtó mindenhatóságáról szóló dogma igazság volna, nem pedig csupán dogma? Nem látjuk-e nap-nap után, hogy a németországi szociáldemokrata párt az erőpróba eseteiben csak épen akkora erőt képes kifejteni – vagy talán még akkorát se, amilyen ereje de facto van a számaránya szerint, nem pedig akkorát, sőt megközelítőleg akkorát se, amekkorát a sajtójának a betűtömege tudna számára biztosítani, ha a sajtó mindenhatóságának az elve nem volna társadalmi babona. És nem ezt a babonát kihasználó hipokritaság volna-e ennek a sajtónak törvényekből bilincseket rakni kezére-lábára azon a címen, hogy meg kell kötözní, mert enélkül minden egyéb hatalom lehetetlen volna vele szemben?

K. M.

Az esküdtszék.

Az esküdtszékét megreformálták. Végre lesz egy eredeti magyar intézményünk. Alul laikus bíróság, fent szakbíróság. Bizonyos, hogy voltak esküdtszéki eljárásoknak hibái, de ezek jórészen – mi így hisszük – az esküdtszéki tárgyalások helytelen vezetéséből származtak. Minden ügyvéd tudja, hogy ha a főtárgyalás előtt nem tanulmányozta át az iratokat, nem ismeri eléggé a tárgyaláson az ügyet. A mostani főtárgyalásokon lehetetlen az esküdtnak az ügyet alaposan megismerni. Az előadó és az elnök már előzetesen is átolvasták az iratokat, ami azután azt a pszichikai csalódást kelti fel bennük, hogy ott, ahol ők az események láncolatában hiányosságot nem látnak, ott az esküdtek sem látnak. Azt elfelejtik, hogy ők öntudatlanul is az aktából fűtétek össze a tényállás elszórt láncszemeit. A mai rendszer mellett, az esetek özőnében, teljes képtelenség, hogy az esküdt a tényállást olyan éles tisztasággal lássa maga előtt, hogy az eseményeket szemléletében is képes legyen megjelentetni, szóval lehetetlen, hogy tudja az ügyet.

Teljesen érthető, hogy ilyen körülmények között a felmentésre szavaz. Emberségére valló dolog ez; mert nem lévén bizonyos a bűnösségben, inkább az ártatlanság mellett dönt. Épen fordítva, mint a szakbíró.

Azt mondják, hogy hiszen megadja a perrendtartás, hogy az esküdt felvilágosításért forduljon a bírósághoz. Am ne tessék elfelejteni, hogy a legtöbb esküdt – különösen aki először vesz részt tárgyaláson – nem bír azzal a bátorsággal, hogy a hallgatóságnak, a bíróságnak, a sajtónak, a vádlottnak, esküdtársainak ráirányuló pillantásai alatt legyen elszántsága felállani és azt mondani: Kérem, én az egész dolgot nem értem. Azzal, hogy valaki valamit nem ért, különben sem szoktak az emberek dicsekedni.

Azt is érzik ösztönszerűen az esküdtek, hogy ha politikai bűnperben vagy ugyanazon újság sajtóperében az előző vádlottakat felmentették, a bíróság a későbbi vádlott nyakába sózza az elszalasztott büntetéseket is. Ez érthető, mert emberi (ha nem is emberséges) dolog a bíróság részéről, amely a „végre megfogtunk

egyét” érzésével szabja ki a büntetést, de még emberibb érzés az esküdt részéről, amikor nem akarja, hogy a később sorra került vádlott súlyosabb büntetést kapjon, csak azért, mert az előzőt felmentették.

A hiba tehát nem épen csak az esküdtekben van, amint azt az új törvény indokolása feltűnteti, hanem ugyanolyan mértékben a szakbíróságokban is. És talán: ha ab ovo kellő emberismerettel kezelték volna az esküdtszéki eljárást nem kellett volna olyan boszorkányos gyorsasággal megreformálni.

A munkanélküliség és a munkásvándorlások

kérdésével foglalkozik a munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesülete kiadványainak második kötete. Az első tanulmány Dr. *Ferenci Imré*-től való, aki azt a nemzetközi egyesület megbízásából jelentés alakjában a nemzetközi választmány elé terjesztette. A kivándorlásnak, ha az igazán normális méretekben, irányban és módon történik, az lenne a gazdasági és szociális főszerepe, hogy azokat a munkáscsoportokat, amelyeket egyik ország egyáltalában nem, vagy pedig nem eléggé jövedelmező foglalkozásokban tud alkalmazni, átvigye oda, ahol irántuk a legerősebb a kereslet és ennek következtében legkönnyebb a megélhetésük. Megszüntetné, vagy legalább is mérsékelni egyfelől a relatív túlnépesedését, másfelől a munkáshiányt bizonyos fokú kiegyenlítődést létesítve és így regulatorként működve. De a nemzetközi vándorlások gigantikus mozgalmában uralkodó anarchikus állapotok következményeképpen a vándorlások e szabályozó hatása jelenleg még tökéletlen. A kivándorlás nem jelenti még azt, hogy a kivándorlási országban tényleg munkahiány, illetőleg a bevándorlási országban munkáshiány jelentkezik. A legjobb mutatja ezt az a körülmény, hogy vannak a kivándorlási országokban országrészek, amelyekben a munkanélküliség dacára sincs kivándorlás, viszont vannak oly vidékek is, ahol a munkáshiány ellenére is van kivándorlás. A kivándorlás súlypontja, amely a kilencvenes évekig a nagy északnyugati iparos országokban, Angliában és Németországban volt – Franciaország sohasem szolgáltatott nagy hányadot, mert a kivándorlók maximális száma 20.000 volt (1851-ben) – az utolsó két évtizedben az európai kontinens délkeleti agrár országaiba terelődött. (Olaszország, Oroszország, Ausztria-Magyarország, a Balkán.) Az új kivándorlók még egy más ponton is eltérnek azoktól, akük régebben Amerikába vándoroltak, amennyiben főképpen a tanulatlan munkások, még pedig délkeleti Európa mezőgazdasági proletárjai köréből rekrutálódnak. Olaszországban a kivándorlók 70,7, Ausztriában 70,2%-a tartozik a mezőgazdasági proletárság körébe. Nálunk az erre vonatkozó statisztikai adatok meglehetősen hiányosak, de annyi megállapítható, hogy a kivándorlóknak körülbelül $\frac{3}{4}$ része tartozik ebbe a kategóriába.

E mezőgazdasági kivándorlók túlnyomó része azonban az Egyesült-Államokban gyári és bányamunkássá lesz. A kivándorlásnak ugyan nem egyedüli, de mégis legfőbb oka, hogy a paraszt népesség sem a mezőgazdaságban, sem az iparban nem talál kellő munkaalkalmat, amely neki a megélhetéshez a szükséges jövedelmet biztosíthatná. Erre látszik az is mutatni, hogy a mezőgazdasági országokban március és április hónapokban, a hosszú téli hónapok munkanélküliségének hatása alatt történik a legerősebb [kivándorlás. Másrészt meg épen a bevándorlás egyik főoka a bevándorlási országok munkanélküliségének, főképpen ha ez megszakítás nélkül válságok alatt is tart.

A nemzetközi munkásvándorlások legújabb irányát az jellemzi, hogy azok néhány év óta mindinkább –

időleges kereseti jellegűekké válnak. E szempontból főképpen Németországnak van nagy jelentősége.

„A kivándorlók azt a céljukat, hogy nevezetesen biztosabb, állandóbb munkaalkalmat találjanak, a külföldi munkapiac akut vagy krónikus telítettsége, kedvezőtlen klimatikus, gazdasági, szociális és politikai viszonyok, vagy az ügynökök becsapásai folytán gyakran el sem érik. És mert a munkanélküli az idegenben is munkanélküli marad, vagy azzá lesz. Sorsa könnyen érthető ríkokból (nyelv és viszonyok idegensége) rosszabbra fordul. A nemzetközi munkapiac nemzetközi kimutatása és a kivándorlók tájékoztatása a külföldi munkáviszonyokról első feltétele a munkanélküliség par excellence nemzetközi leküzdésének. A munkaközvetítés nemzetközi szabályozása is oly kérdés, amely különösen szomszéd országok számára a lehetőségek sorába tartozik. Lesz idő, amikor majd nem fogják megérteni, hogy törődhetnek az elküldött áruk sorsával annyira, amikor az emberéket a jó szerencsére bízva, messzi idegenbe engedték anélkül, hogy tájékozva lettek volna az elsőleges életlehetőségekről. Ahogy ma vám és kereskedelmi szerződést kötnek az árupiac szabályozására, úgy fognak majd nemzetközi szerződéseket kötni az emberforgalomra vonatkozólag”.

A bevándorlás szabályozását a szerző nélkülözhetetlennek tartja avégből is, hogy a nagy bevándorlási országok munkásai a munkanélküliség ellen biztosíthatók legyenek.

Ami már most a kivándorlási országok érdekeit illeti, erre vonatkozólag a következő részletet idézzük: „A történelem tanúskodik amellet, hogy azokban az országokban, ahol a gazdasági, szociális és politikai viszonyok csak bizonyos kisebbségnek kedveznek, a kivándorlás volt az a gyorsan és békésen működő szelep, mely a szociális elégedetlenséget – a mekkülű forradalmat – elvezette. Különösen ott, ahol hiányzott a hajlandóság a házasság és szülések korlátozására . . . heves és véres osztályharcok léptek fel és ha ezeket elnyomták és a kivándorlás föl nem léphetett, éhség és tömegjárvány tizedelték meg a népességet”.

A kivándorlás határozottan emelőleg hatott a mezőgazdasági munkások bérére és a munkanapok számára. Viszont azonban az már kedvezőtlen jelenség, hogy a nők és gyermekek munkája extenzivitásban és intenzivitásban egyre nagyobb. A szerző a kivándorlás gazdasági és szociális hatásaival és ellenszereivel foglalkozva a következő megállapításokat teszi. 1. Technikailag lehetséges, hogy Európa kivándorlási államaiban a mezőgazdasági több-termelést és ezzel a munkásszükségletet rendkívül mértékben fokozzák. 2. A többtermelés nemcsak a munkaalkalmakat is szaporítja, hanem a munkabéreket is emeli. 3. Európának egymással szomszédos mezőgazdasági államai a közel jövőben heves versenyt fognak folytatni az emberi munkaerőért. Ennek a versenynek béremelő hatása lesz, amelyet a tartós tengerentúli kivándorlás is fokozni fog. 4. Mennél inkább bírják lekötni népességüket a dél és délkeleteurópai államok, annál nehezebb lesz a fejlődöttebb nyugateurópai államok: gazdasági, helyzete, főleg mezőgazdasága.

A bevándorlási országok érdekeiről szóló fejezetből kiemeljük, hogy a kivándorlásra nagy hatást gyakorol a bevándorlási ország törvényhozása és közigazgatása is. E tekintetben a bevándorlási országok a fejlődés különböző fokai szerint különböző politikát követnek. Amíg a gyarmatokat az anyaország csak szabad zsákmányolási területnek tekinti, oda vezeti le a társadalom veszedelmes elemeit. A deportáció a gyarmatok függetlenítésével véget ér. Míg azonban a gyarmatoknak szükségük van erőteljes bevándorlókra, minden esz-

közszel előmozdítják a bevándorlást. Mihelyt azonban a munkapiac bizonyos telítettséget ér el, elejtik mindenkéltől a bevándorlás segélyezését és egyre szigorúbb kiválasztással élnek velük szemben.

Ami pedig az egyesület feladatát illeti a munkásvándorlások nemzetközi szabályozása terén, annak mindenekelőtt oda kell irányulni, hogy a modern emberkieserélődés mai anarchikus állapota nemzetközi együttműködéssel kulturáltabb, rendezettebb és magasabbrendű társadalmi folyamattá emeltessek.

A szám még *Hoffmann Géza* és *Dr. Illés Imre* értekezéseit tartalmazza.

Dr. Vajda Mihály.

Ipari munkásházak Miskolcon.

Miskolc város törvényhatósági bizottsága elhatározta, hogy a város határában fekvő u. n. Kallószter-dűlőben vásárolt ingatlanon hatszázezer korona előirányzati költséggel ipari munkásházakat épített. A munkásházak építésére irányuló akció már 1907-ben megindult, a midőn a mezőgazdasági munkásházak építésére vonatkozó 1907. évi XLVL t.-c. életbelépett; a város ekkor felirt a földművelésügyi kormányhoz, hogy a törvényben biztosított támogatás esetén hajlandó volna ily munkásházakat építeni; a kormány támogatását kilátásba is helyezte, mire a város a munkásházak elhelyezésére szolgáló ingatlant biztosította, s a mezőgazdasági munkásokat jelentkezésre hívta fel. A felhívás nem járt sikerrel, amennyiben mindössze 8 mezőgazdasági munkás jelentkezett. Ellenben jelentkezett 300-nál több ipari munkás, kiknek jelentkezése azonban a törvény szerint nem volt figyelembe vehető. A város tanácsa e sikertelenség dacára sem tett le a reményről, hogy a munkásházak építése sikerülni fog s felkérte a város pénzügyeit, hogy 350.000 korona kölcsönt adjanak e célra jelzálogi biztosítás és a város készfizesítői kezessége mellett; a kölcsön nyújtására egyetlen helybeli pénzügyet ajánlkozott, miután azonban az állami támogatás az ipari munkásházaknál elmaradt volna, az évi törlesztés és kamat összege szigorúan sújtotta volna a munkást, s így ez alapon az építés ügye elejtett.

Az ipari munkásság helyzete s mizerábilis lakásviszonyai azonban a várost újabb akcióra serkentették. Tény az, hogy az ipari munkás a városban alig tud lakást kapni, mert az újabb építkezések csaknem kivétel nélkül a nagyobb vagy legalább is a középplakások számát szaporítják s az ipari munkásság mind nagyobb számmal pincelakásokat kénytelen elfoglalni, ami a statisztikai adatok tanúsága szerint közegészségügyi szempontokból nagyon káros hatásokat eredményezett, ily körülmények között a városnak áldozatot kellett hoznia, s elhatározta, hogy a mennyiben a kormány szociális és emberi szempontokból nagyfontosságú törekvésében hajlandó a várost legalább 200.000 kor., illetve ezen tőkének megfelelő évi kamat és törlesztési részlet átvállalásával segélyezni, az e célra már biztosított ingatlanon a kész tervek és költségvetés alapján 510.314 kor. költséggel kizárólag ipari munkások részére 124 munkásházat épített. A kereskedelemügyi miniszter, méltányolva a város kérelmét, támogatását kilátásba helyezte, biztosítván a város közönségének az építendő ipari munkásházák telkeibe és épületeibe tényleg befektetendő összes állóke egyharmadát, legfőlegb hatszázezer korona tőke erejéig, vagyis legfőlegb kétszázezer koronát, mely tíz évi legfőlegb 20.000 koronás részletben fog folyósítani.

Ezen alapszik Miskolc város törvényhatósági bizottságának legújabb hozott határozata, melylyel ki mondta, hogy 600.000 kor. költséggel az ipari munkásházakat megépítteti. Az építés költségeit a város kölcsön útján fogja biztosítani. Elhatározta a bizottság azt is, hogy az állami támogatás ellenében kikötött feltételeket a város magára vállalja. E szerint: ipari munkásházák csakis legalább háromnegyed részben magyar honos ipari munkásoknak adható bérbe, a lakóházakat (legalább is 125), a segélyezés időtartama alatt el nem idegeníthetők, s azokat tartozik a város közönsége állandóan jókarban tartani; a házakat a segélyezési idő letelte után is eladni vagy más célra bérbeadni csak a kereskedelemügyi és belügyi kormány egyetértő engedélye alapján szabad, s akkor is csak oly célból, hogy az időközi értékelkedés többlete a város ipari munkásjóléti intézményeinek fejlesztésére fordíttassék. A munkásházák a város külön jövedelmi forrásául nem szolgálhatnak, ennek megfelelően a város csak az általa tényleg befektetett tőke, illetve a még ki nem fizetett segélyösszeg együttes mérsékelt kamatja erejéig veheti ki a házbérek az amortizáció és a karbantartás költségeinek betudásával. A lakberek meghatározásához, illetve megváltoztatásához a kereskedelemügyi miniszter előzetesen kikért engedélye szükséges, a lakások felmondása tekintetében pedig az általános lakbér szabályzati határozmányok irányadók.

Az aranybánya rabszolgái.

A Rudai Tizenkét Apostol brádvidéki aranybányái gazdagság tekintetében páratlanul állanak Európában. A társaság évente átlag két tonna aranyat visz ki az országból és ennek közel a fele tiszta nyereség, amit a társaság harcouri urai vágnak zsebre, míg az üzemnél alkalmazott háromezer embernek csak nyomorúságos éhbér jut. De minden jellemzésnél világosabban beszél a következő fizetési bárca, amelyet csak úgy találomra ragadunk ki testvérei közül:

LOHNZETTEL	
<i>pro Monat:</i>	<i>Feber</i>
<i>No.</i>	<i>1512 Stefan Petru</i>
<i>Schichten</i>	<i>16</i>
<i>Verdienst</i>	<i>K 9.50</i>
<i>Bruderlade</i>	<i>„ - .60</i>
<i>Steuer</i>	<i>„ - .10</i>
<i>Freier Rest</i>	<i>K 8.90</i>

Amint ez az egyetlen, de korántsem egyedül álló példa is mutatja, a dúsgazdag vállalat ugyancsak ért ahhoz, hogy a környék koldusszegény lakosságából toborozott munkásait kizsákmányolja. És hogy ezt még könnyebben megtehesse – hogy munkásait igazi rabszolgáorsban tarthassa –, azt elősegíti a közigazgatás is, amely csodálatos készséggel áll a vállalat rendelkezésére. A vállalatnak különben saját csendőrsége is van – magy. kir. csendőrkülönítmény –, amely a közbiztonság megóvása címén segít a vállalat hajcsárainak a munkások elnyomásában. Hogy milyen törvényen kívüli helyzeteket teremtenek, annak jellemzésére a sok száz közül csak egyetlen példát ragadunk ki.

Egy októberi szombati nap délutánján fáradtan, törődötten másztak elő az egészségtelen föld alatti odúkból a bányarabszolgák és hazakészülöttek. Előbb alávetették magukat a mindennapi megmotosásnak és

amikor túlestek ezen is, sietve indultak haza, a vasárnap pihenőre. A hazasietek közül Dejván János várjár csak a kijáratig jutott, ott eléje állott Miticzky Dániel bányamérnök meg egy csendőr és feltartóztatták. A vállalat kalodájába akarták cipelni, mert állítólag aranylopással gyanúsították. Társai tudták, hogy a vállalat Dejvántól, mint régi társládai tagtól, valami alcímen meg akar szabadulni, hogy a szegény embert megfosssa társládai jogosultságától és ezért védelmére keltek Miticzky „lázaszt” látott a bányászok viselkedésében, megnyomta a villanycsengőt és a csendőrökönként elrohant. Négy munkást összefogtak, beterték őket a társulat kalodájába és ott tartották őket huszonnégy óráig. Közben kisült, hogy az aranylopás gyanúja alaptalan, valamennyit elbocsátották, de egyszer és mindenkorra felmondás nélkül elzavarták őket. Sőt a csendőrség még fel is jelentette őket „magánosok elleni erőszak” címén. A magyar kir. csendőr szerint ugyanis magánosok elleni erőszak az, hogy ha a bányamunkás tiltakozik az ellen, hogy a vállalat emberei törvényellenesen lezárják.

A körösbányai járásbíróóság felmentette a munkásokat a vád alól, de a vállalat elérte célját: megszabadult néhány régi társládai tagtól és egy csomó kötelezettségtől. A munkások az abrudbányai magy. kir. bányabiztoságnál kerestek jogorvoslatot, de a bányabiztoság a társulatnak azon vádirata alapján – amelyet a körösbányai járásbíróóság alaptalannak talált – elutasította őket.

És ez az oka annak, hogy a vidék bányászlakosága előszeretettel dolgozik oly üzemeknél, ahol nincsen társláda. Ott nem vonnak le illetéket és nem csapják el alcímen a megöregedett munkást, hogy elvegyék társládai befizetéseit. A.

Mit követelnek a magyar bányászok?

1. A bányatörvény módosítását.
2. A munkaidőnek az egész országban nyolc órában való megállapítását.
3. A minimális munkabér állapíttassék meg törvény útján az érdekelt bányamunkások, vagy ezek szervezetének meghallgatása után.
4. A természetbeni fizetés minden formája tiltassék meg.
5. A munkabér ne havonként, hanem hetenként legyen fizetve.
6. A női és gyermekmunka tiltassák meg a bányákban.
7. A bányatelepeken állíttassanak fel ingyenes állami iskolák és óvodák.
8. A bányüzemek állami iparfelügyelet alá vonassanak a bányamunkások által választott segédfelügyelőkkel.
9. Szigorú rendszabályok alkotandók a bányamunkások élete és egészsége megvédése dolgában. A vasárnapi munkaszünet szigorúan betartandó.
10. A társládák egységíttessenek és a munkások szerzett jogai minden körülmények közt biztosítva legyenek. A társláda vezetése a munkásokra bízassák.

Ezek nagyjában azon követelések, amelyeket a bányász-értekezlet elfogadott és amelyeket – mivel ezek egyike sem ment még át a gyakorlati életbe – a küzdelem közeli célját képezik. Hozzátehetjük azonban, hogy a bányamunkásoknak még számos követelése van, amelyekért küzdeniük kell. Így például egyike a legfontosabb követelésnek a bányamunkások egyesülési joga. Míg mindenütt szabadon szervezhetnek a bányamunkások, addig nálunk egyáltalán nem engedik, hogy a bányamunkások egyesületeket alakítsanak.

Szocialista nagytőke.

Mindenáron csiklandoztatni akarják magukat a szociáldemokrácia ellenségei egy kölcsönügylet pertraktálásával, amely kölcsönügylet a németországi Groeba város és a szociáldemokrata szövetkezeti nagy bevásárló-társaság között jött létre. Groeba város közvilágítást akart létesíteni és ebből a célból az említett társaságtól 300.000 márka kölcsönt vett fel, amelyet 30 év alatt, évi 10.000 koronás resztetekben, 4½%-os kamatoztatás mellett fog vissza törleszteni. Ime – kiabálják egyetverő kárörömmel – a derék szövetkezeti forradalmár urak ugyancsak alaposan meg vannak győződve felőle, hogy a legközelebbi 30 év alatt nem fog összeomlani a polgári társadalom. Sőt! Ők maguk lesznek rajta leginkább, akár a többi bankárok és nagytőkések, hogy csend és nyugalom legyen, mert a rend a legbiztosabb alapja a tőke gyümölcsötetésének.

A megszokás mindennel szemben tompává teszi az embert s így ezzel a folytonos csipkelődéssel szemben is, amelylyel a szocializmus ellenségei a gazdaságában állandóan gyarapodó szociáldemokrata pártot és annak szervezeteit ugratják. Magának a jelenségnek pedig sokkal komolyabb vonatkozásai is vannak, mint amilyent a vicces újságírók benne látnak. Bizonyos, hogy a szociáldemokrata párt nem csupán Németországban, hanem kisebb mértékben egyebütt is a maga újságvállalataiban, épületeiben, üzleteiben, a szakszervezetekben, szövetkezetekben folyton és pedig rohamosan növekedő hatalmas vagyon fölött rendelkezik. Es ennek a vagyonnak a törvényei teljesen azonosak bármely más vagyon törvényeivel, amelyekből Marx a maga megállapításait levonta. A vagyon békét akar és szaporodási lehetőséget. E lehetőség tisztességében óriási különbség van a vagyonok között, de a tendencia ugyanaz mindegyiknél. E mellett a parlamenti életben, a községi háztartások intézésében való részvétel is folytonosan a mai teendők felé fordítja a szociáldemokrata párt figyelmét, ellenben egyre elmosódottabbá és érdektelenebbé válik a „végcél”, amely még csak a közelmúltban is – hiszen az egész eszmemozgalom se régi – az egyedüli fontos dolog volt a küzdők szemében. A szociálpolitika nyomul előtérbe az egész vonalon és minden agitációt, minden érdeklődést ennek a másnak a politikájára, a szociálpolitika foglal le magának. Ez a komoly jelentősége van annak, hogy a szociáldemokrata párt beleéli magát a polgári társadalomba és ebből a szempontból kell nézni a groebai kölcsön ügyét, amelyben csak a léha rosszmájúság nem lát egyebet, mint azt, hogy a forradalmárok egyelőre még 30 évre megkegyelmeznek a társadalomnak, mert máskülönben oda volna a négy és fél százalék.

Anglia vajúdása.

Az angol munkásmozgalmak óriási arányaikká) bámulatba ejtik az egész kultúrvilágot. Tegnap még minden munkásmozgalom ellenségének állandó demonstratív képlete volt az angliai nyugalom és ma már forradalmi arányokat öltő mozgalmak nap-nap után! Legújabbban a legtovább békességben maradt bányamunkások mozgalma a legszembetűnőbb. Ezek eddigéig a liberális pártok legbiztosabb szavazótömeget képezték és a szigorú trade-unionizmus kereteiből nem voltak kimozdíthatók. A tavalyi bányászsztrájk azonban egy csapásra mindent felforgatott. A hatalmas, majdnem egy millió főre rugó tömeget egyszerre forradalmi szellem hatotta át és ma már úgyszólván előljárnak a bányamunkások a munkásmozgalmakban. Említettük legutóbbi számunkban, hogy a dublini sztrájkolók rá-

szere milyen nagyarányú, hetenként egész vagyont kitévő segítséget szavaztak meg a bányamunkások. Ezenkívül most kimondták azt is, hogy a munkásság lapját, a „Daily Citizen”-t évi 9000 font sterlinggel, több mint kétszázezer koronával támogatják a polgári lapokkal való versenyének és elterjesztésének sikere érdekében. Ennél ékeesebb dokumentuma nem kell annak, hogy a bányamunkások kiléptek eddigi partikularizmusukból, amelyet a hitelv áhitatával tiszteltek mostanáig és össze akarnak fogni az összmunkássággal, a közös célok elérése érdekében. Midőn pedig az ismeretes Osborne-ítélet hatása alatt keletkezett Trade Unions Act értelmében megszavaztatták a szövetség tagjait, hogy óhajtják-e szakegyletük politikai működését, a nagy többség a Labour Party szellemében való politizálás mellett döntött, ami egyszersmint a Labour Party kiirtását hirdető és szindikalista irányban agitáló „larkinizmus” ellen való állásfoglalást is jelenti. A teljeség kedvéért hozzá kell tenni mindehhez* még azt is, hogy a politizálás mellett való állásfoglalás egyelőre még csak elvi jelentőségű, mert amikor arra is leszávtak a tagok, hogy a szakegylet vagyonából lehessen-e politikai agitációra költeni, erre igenlő választ csak 261643 tag adott, ami a 800.000-nél több aktív tagot számláló szövetségnél nem elég annak a megállapításához, hogy a többség a pénznek politikai agitációra való fordításához hozzájárul.

A német munkaadósövetségek a munkanélküliségről.

Folyó hó 7-én tartották a német munka adósövetségek munkaközvetítési konferenciájukat, amelyen a munkanélküliség elleni biztosítás kérdése is szőnyegre került. A gyűlés egyhangúlag elfogadta Dr Stojentin javaslatát, amely a többek között a következőket mondja: a nyilvános munkanélküliség elleni nyilvános biztosítás követelése jogtalan és indokolatlan, mert elsősorban munkanélküliségről, mint általános tünetről, Németországban egyáltalán szó sem lehet, másodsorban a vétlen munkanélküliség határozottan meg nem állapítható és így – ami pedig minden biztosítás alapja – pontos statisztika nem is készíthető. A munkanélküliség elleni harc eszközeiül a következők ajánlatosak: 1. a városba való özönlés mérséklése; 2. a munkapiac kimutatásainak fejlesztése; 3. a munkanélküliség szándékos növelésére való tendenciát a szervezett munkásság egy részével való közreműködés útján visszaszorítani; 4. a takarékoság előmozdítása; 5. a közmunkák szaporítása; 6. a munkaalkalom fokozása.

A Hansabund a sztrájkőrök mellett.

A német gyárosok egyesülete nemrégiben a sztrájkőrök, az u. n. dolgozni akarók védelmében hozandó törvény ellen kelt síkra és azt reakciónak bélyegezte. A Hansabund, mely inkább a kereskedelem képviselője, mint az iparé és amely a gyárosok egyesületével hadilábon áll, most nyilván csak azért, hogy ellenkező álláspontot foglalhasson el, mint a gyárosok egyesülete, határozatot hozott, mely most rendőrségi rendeletek kibocsájtását, a büntető eljárás gyorsítását és a polgári törvénykönyv 31. §-ának be nem jegyzett szakszervezetek és egyesületekre való alkalmazását és a büntetőtörvénykönyvnek a *fenyegetésre és kényszerítésre* vonatkozó szakaszainak szigorítását követeli. A Hansabund emellett szemforgató liberalizmussal együtt az egyesülési szabadság teljes fentartását követeli. Csak a munkásokkal szemben kíván más eljárást. Miután a Hansabund az ipar képviselőjének különben sem tekinthető, előreláthatólag az akció minden hatás nélkül marad.

Közveszélyes szegénység.

A sajtótörvény minden pontját meg tudta indokolni a miniszter. Megindokolta azokat is, amelyekről később is elámulva vette tudomásul, hogy abszurdumok és képtelenség őket törvénybe iktatni. Mindazoknak a rendelkezéseknek, amelyeket később kihagytak a javaslatból, meg voltak a maguk többé-kevésbé plauzibilis indokai és ha a miniszter görcsösen ragaszkodott volna a maga abszurdumaihoz: meg is tudta volna azokat védelmezni.

A politikai lapok kaucióletéleti kötelezettségének azonban semmiféle indokát nem hallottuk. Nincs ilyen indok felhozva se a törvényjavaslat. Indoklásában és nem hoztak fel ilyent a bizottságban sem. És hogy ez így igaz, ahogy mondjuk, ennek bizonyítására leközljük az Indokolás idevonatkozó passzusát :

A 18. §-hoz.

A javaslat 18. §-a a lapbiztosíték kérdésében foglal állást. A kérdés a sajtóreform vitatottabb kérdései közé tartozik. A tételes jog (1848:XVIII. t.-c. 30. §-a) lapbiztosítékot a politikai tárgyú időszakos lapoknál kivan; még pedig 10.000 forintot (20.000 koronát), ha a lap naponként jelenik meg, 5.000 forintot (10.000 koronát), ha egyes számait hosszabb időközökben adják ki. Más jellegű időszakos lapok alapításánál a sajtótörvény szerint biztosítékot nem kell tenni.

A tételes jog e rendelkezéseivel szemben a legkülönbözőbb irányban jelentkeztek reformtörekvések.

Úgy az érdekelt hírlapirodalom képviselői, mint a bírói gyakorlat körében teljesen eltérő a felfogás abban a tekintetben, hogy a törvényhozás a lapbiztosítékot eltörölje, fentartsa, az összes időszakos lapokra kiterjessze vagy éppen magasabb összegre emelje-e.

Az igazságügyi kormány gondosan mérlegelte az egyes álláspontok mellett felhozható összes okokat.

Bizonyos egyfelől, hogy a lapbiztosíték, míg a közéletnek ma általánossá vált erős hullámzása mellett a politikai jogok gyakorlatának bizonyos cenzusa gyanánt jelentkezik, addig, amint ezt számos oldalról hangoztatott panaszok mutatják, nem akadályozta meg egyes időszakos lapok visszaéléseit s a sajtó egy részének elfajulását.

Másfelől azonban nem lehet szem elől téveszteni azokat a hátrányokat, amelyeket a lapbiztosíték eltörlése maga után vonna s azokat az előnyöket, amelyek úgy a sajtó szabadságára, mint a közönség érdekére csak a lapbiztosíték fentartása mellett származhatnak.

A lapbiztosíték eltörlése az esetek igen nagy számában azt eredményezné, hogy a behajthatatlan pénzbüntetést szabadságvesztésbüntetésre kell átválttatni, ami a sajtó szellemi munkásaira ugyancsak súlyos megterhelést jelentene.

A sajtó szabadságának elvével még kevésbé látszik összeegyeztethetőnek oly rendelkezés, amelyet a lapbiztosítékot eltörlő 1894. július 9-iki osztrák törvény 1. §-a tartalmaz, amidőn kimondja, hogy az időszakos lap kiadását a hatóság eltilthatja, ha az abban megjelent közlemény miatt megállapított pénzbüntetést, vagy bűnügyi költséget az ítélet jogerőre emelkedése után nyolc napon belül le nem fizetik.

Alapos az az aggodalom is, hogy a lapbiztosíték eltörlése a komolyabb és az erkölcsi felelősség teljesebb átérésével működő hírlapirodalom veszélyeztetésével a megfelelő anyagi alap nélkül élő selejte-

sebb, kevésbé megbízható ponyvairodalmat mozdítaná elő.

A lapbiztosíték eltörlése mellett szóló okok jelentősége nem látszik oly döntőnek, hogy az eltörléssel járó ezeket a hátrányokat ellensúlyozhatná.

A törvény a lapbiztosítéknak megfelelő kamatjövédelmet biztosít; a biztosíték összegének megszerzése komoly politikai vállalkozások akadályául tehát nem szolgálhat, aminthogy a gyakorlati élet tanúsága szerint az semmiféle politikai irány erőteljes propagálásának gátja nem is volt, sőt még a nagyon kétes értékű hírlapvállalatok megindításának sem vette elejét.

E megfontolások – tekintetbe véve azt is, hogy olyan kialakult közvéleményt, amely a törvényhozásnak a fennálló jogállapot megváltoztatására kielégítő alapul szolgálhatna, nem találhatunk – az igazságügyi kormányt arra indították, hogy a lapbiztosíték fenntartását indítványozza a törvényhozásnak.

Látnivaló: egyetlenegy szó sincs itt, amelyre azt lehetne mondani: íme ez az óvadék intézményének az indokolása és amikor a 10-ik bekezdésben kijelenti, hogy „a lapbiztosíték eltörlése mellett szóló okok jelentősége nem látszik oly döntőnek, hogy az eltörléssel járó ezeket a hátrányokat ellensúlyozná”, akkor az tulajdonképpen komikusan hat az emberre, mert semmi hátrányt nem jelölt meg megelőzőleg. A legnagyobb fáradsággal se tudott mást felhozni, mint azt, hogy a lapbiztosíték eltörlése sokszor azt eredményezné, hogy a behajthatatlan pénzbüntetést szabadságvesztésbüntetésre kellene átváltoztatni és hogy a selejtebb hírlapirodalmat mozdítaná elő. Az első szerint minden embernek kauciót kellene letennie, de legalább is a következetesség okából minden lapnak, akár foglalkozik politikával akár második pedig oly képtelen foka a pénzimádásnak, amely meghalad minden mértéket. Mert az csak elég világos, hogy az esetek túlnyomó többségben a Zsari Manónak lesz pénze óvadékra, Vörösmarty Mihálynak ellenben nem lesz.

A legtipikusabb „si tacuisses” esete az az egyetlen érvecske, amit az indokolás – nem is mint érvet; hanem mint aggodalmat – ki tud izzadni a kaució védelmére, mert az nem jelent egyebet, mint azt, hogy a gazdagok becsületesek, a szegények pedig közveszélyesek.

Dr. K. M.

Harc az ólommérgezés ellen.

Folyó évi szeptember hónapban két helyen is folytattak beható tárgyalásokat egyes szociális kérdések nemzetközi szabályozása céljából. Szeptember 9. és 10-én Baselben tárgyalt a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülésének két különbizottsága; ezek egyike az ólommérgezés elleni védelemről a kerámiai iparban, a másik pedig a gyermekmunkáról. A szeptember 15-től 24-ig terjedő időben pedig Bernben tartották meg a svájci szövetségi tanács által kezdeményezett munkásvédelmi konferenciát, amelyről lapunk múlt számában már beszámoltunk.

A baseli bizottságok a nemzetközi egyesülés referenseiből állt; ezenkívül Baden, Dánia, Németország, Franciaország, Luxemburg, Németalföld, Ausztria, Magyarország, Svédország és Svájc kormányainak képviselői vettek részt a tárgyalásokban.

Az ólommérgezés elleni védelemmel foglalkozó bizottság a következő határozatokat hozta:

Felhívják az irodát, hogy egy szűkebb szakértőbizottságot (hármás bizottságot) jelöljön ki, az ólomkérdés tárgyalása céljából. Emelett figyelemmel

kell lenni a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülésének három hivatalos nyelvére.

A hármásbizottságnak lehető leghamarább kell munkáját megkezdeni.

Az országos osztályokat értesíteni fogják a hármásbizottság megalakításáról s tárgyalásaik helyéről és idejéről. Jogukban van a bizottság tárgyalásain képviselőik útján résztvenni.

A hármásbizottság és az országos osztályok tárgyalásainál irányadóul szolgálnak:

1. A britt osztály által elkészített s a kerámiai iparban való ólomtilalomra vonatkozó nemzetközi egyezmény tervezete. (Ennek a tervezetnek felülvizsgált kiadását csak a legközelebbi hetekben fogják szétküldeni).

2. A különbizottságnak, a kerámiai ipar egészségi viszonyainak szabályozására vonatkozólag a tárgyalás céljából megállapított irányelvei.

Ez utóbbiaknak a tartalma a következő:

I. Az ólom alkalmazásának tilalma és az ólomveszély csökkenése a kerámiai technika megváltoztatása után.

1. A britt osztály egyik javaslata értelmében intézkedni kell egy nemzetközi tilalom életbeléptetése iránt az ólommal ellátott porcellán és bizonyos más kerámiai termékek (kőanyagáru, kőanyagagyáru stb.) gyártása, eladása és bevitelre nézve.

2. A kőanyaggyártásnál csak úgy alkalmazható ólommal, ha legfeljebb 2 százalék a szárazsúlynak áll oldható ólomból.

3. Közönséges agyagáruk és bizonyos kályhacsempék előállításánál az ólomveszélyt, ólomfényt le (mázerc) vagy más kevésbé veszélyes mázak felhasználásával kell csökkenteni.

4. A veszély nélküli vagy más kevésbé veszélyes mázak általános használatára az illetőket kioktatással és támogatással kell hozzászoktatni.

II. Az egészségre veszélyes egyes munkákra nézve technikai egészségügyi szabályokat kell készíteni.

Az ólomtartalmú mázak és zománc készítésére és alkalmazására külön-külön szabályokat kell kibocsátani.

Ezeknek a szabályoknak tartalmazni kellene:

1. Határozmányokat, amelyek eltiltják a nőket és fiatalkorúakat mindazoktól a munkáktól, amelyek mázak előállításával járnak és korlátozzák a foglalkoztatásukat azoknál a munkáknál, amelyeknél ezeket a mázakat alkalmazzák.

2. A veszélyeztetett munkások rendszeres orvosi vizsgálatát, a munkaváltoztatásra és a maximális munkaidőre vonatkozó rendelkezéseket.

3. Az ólommérgezést balesetnek kell tekinteni s bejelentési kötelezettségnek alávetni.

III. Az egyes országok osztályainak legkésőbb 1913. november 10-ig kell államaik érdekeltjei álláspontját az irányelvek tekintetében, az irodával, illetve a munkálatokra kijelölt tanácsal (hármásbizottsággal) közölni.

Az olasz demokrácia diadala

és a progresszív pártok hatalmas megerősödése: a Giolitti-féle demokratikus választójog alapján lefolyt választások eredménye. A nacionalista hóbort és a kalandos külpolitikai akciók, amelyeket az utolsó években a kormányhatalom birtokában levő tényezők sikeresen alkalmaztak, mint a különösen Délolaszországban igen szegény és kedvezőtlen szociális viszonyok között élő néposztályok elkeseredésének a paralizálására alkalmas energialevezetést és narkotikumot, immár erős

reakciót szültek. Hiába, az alsóbb néposztályok a nagy műveletlenség és a mesterséges butítás dacára megéreztek, hogy melyek azok a pártok, amelyek érdekeiket komolyan szívükön viselik. És nem vált valóra azoknak az álszenteskedő „liberális” orgánumoknak és politikusoknak a jóslata, akik azért féltették a népet a túlságos sok jogtól, mert így közel fekszik a „fekete áradat” előrenyomulásának a veszedelme. A klerikális párt valóban nyert egy néhány mandátumot, de térhódításai inkább az északkeleti, mint a déli országrészekre esik. Azonkívül egy néhány oly vereséget szenvedett és oly vezető férfiai buktak meg, hogy ez által a számbeli gyarapodás nagy mértékben ellensúlyozásra talált.

A szélső baloldali pártok hivatalos és reformista szocialisták, köztársaságiak és radikálisok körülbelül 50 mandátumot nyertek. E hódításból az oroszlanrész a szocialistákra jutott, akiknek száma 39-ről 70-re emelkedett.

Az ütközetből tehát a liberális párt került ki vesztesen, mert ez 70-el kevesebb mandátumot nyert az új parlamentben, mint amennyivel a régiiben rendelkezett. Ez azonban nem jelenti azt, mintha a kormány pozíciója megingott volna, mert a kormánypárt most is erős többséget képez és számos kérdésben a radikálisok és a reformista szocialisták többsége is egy úton fog a kormánypárttal haladni, egyes kérdésekben pedig a katolikusok támogatására is számíthat. Anynyi bizonyos azonban, hogy az erős szélsőbaloldali blokk erősebb szociális színezetet fog kölcsönözni az olaszországi politikának és hogy a beígért nagy szociális reformok megvalósítása gyorsabb tempóban fog haladni.

A közel jövőben kialakulandó helyzet képe ma még nem egészen tiszta. Az olasz államférfiak teljesen ellentétes nyilatkozatai legalább is erre engednek következtetni. Giulio Alessio képviselő a helyzetet a radikalizmus szempontjából igen előnyösnek tartja. Berenini szerint a kormánypolitikában nem fog változás beállni. Graziadei szerint Giolitti meg fog bukni és helyébe egy a konzervatív pártok tömörülésére támaszkodó kormány fog lépni („Gabinetto della concenirazione conservatrice”). Torre szerint a liberális pártnak számos szociális reformprogramponnal kell majd a programját kiegészíteni és szövetkeznie kell a radikálisokkal és a reformista szocialistákkal. Turati, az olasz szocialisták egyik vezetője írja a Messageróban, hogy a választási eredmények tiltakozást jelentenek a klerikális, reakciós, túlzó nacionalista és militarista politika ellen. Remélhető szerinte, hogy az 53 intranzigens, szocialista képviselő döntő irányítást tud majd adni az események jövőbeli alakulásának.

Nevelés a családban. A „Világkönyvtár” című gyűjteményben most egy olyan könyv jelent meg, melynek tárgya mindenkit a legközelebről érdekel. A nevelés nagy dolgai, örökös problémái sok gondot okoznak a szülőknek és egyre foglalkoztatják a pedagógusokat. Thomas híres könyve: A nevelés a családban, (A szülők vétékéi) mely a „Világkönyvtár” legújabb kötete, úgy a szülőkhez, mint a pedagógusokhoz fordul nyílt szóval, mélyreható, az életből fakadó igazságokkal. A szülők és a gyermekek, a tanítványok és a tanítók, a szülők és a tanítók egymáshoz való viszonyát tárgyalja ez a könyv. Kemény kritikája mindannak a sok hibának és tudatlanságnak, amit a gyermekkel szemben elkövetnek. Végigkíséri a gyermek nevelését a születés előtti időtől, a bölcsőtől, az iskolán keresztül a felnőtt élet küszöbéig. A szülők hazugságai, a családi fegyelem, a testi, szellemi, a vallás, nevelés, az akarat nevelésének problémái egyaránt foglalkoztatják. Bátor könyv, amely nemcsak a gyermekek, hanem a szülők bűneit is föltárja. A fordítást Holló Márton nagy gonddal és hozzáértéssel végezte. A kötet 1.90 K-ért minden könyvkereskedésben kapható.

Munkásbiztosítás. *)

Halász Frigyes

A Szociálpolitikai Szemle szerkesztői és munkatársai fájdalommal jelentik, hogy munkatársuk és barátjuk, dr. Halász Frigyes, harminckét éves korában, e hó 6-án elhunyt.

Már hónapok óta panaszkodott egészsége miatt, de ő maga is, mi is, gyengélkedését mulólagos természetűnek gondoltuk. Nyári szabadságáról nemrégiben – így láttuk – acélos izmokkal tért vissza és senkisé sem sejtette a megdöbbentő hirtelenséggel bekövetkezett katasztrófát. Valószínűleg lappangó baja dacára túlfeszített erővel dolgozott, betegsége alatt is mindent személyesen akart végezni, azzal a lelkiismeretességgel, melynek a munka egy részében való helyettesítés sincs kedvére. A túlfeszített munkához járult az a mély lelki megrendülés is, mely igazgatójának, Grossmann Miksának katasztrófászerűen bekövetkezett halálával érte.

Nem azt a szép karriert sajnáljuk, melyet ismerősei jósláltak neki és amely most íme derékban törött ketté. Grossmann Miksa mondotta nekünk, hogy Halász Frigyes, az Országos Pénztárnál legértékesebb munkatársa. És a mi Ítéletünk szerint is: talán a legtehetségebb, de egész bizonyosan a legnagyobb tudású tisztviselője volt ennek a nagy intézménynek.

Hogy az Országos Pénztár egyébként kit veszített el ő benne, el fogják mondani tisztviselőtársai. Es bizonyára nem fogják megemlíttetlenül hagyni, hogy a munkásbiztosítás neki nemcsak hivatalt és kenyeret jelentett, hanem egy hatalmas szociális intézményt is, az eljövendő magyar szociálpolitikájának csiráját. Munkásságával ennek az elérkezendő szociálpolitikának volt egyik magvetője.

Bennünket Halász Frigyesnek, a barátunk, a jó fiúnak halála érint borzalmas kegyetlenséggel. Nem emlékezünk, hogy haragudott volna valakire, vagy valaha bárkiről is elítélőleg nyilatkozott volna. Azt lehetett első pillanatra gondolni, egy nagyszerű benső fegyelem dolga nála ez és nem a természeté. Mert nehéz elgondolni, hogy valakinek ne legyenek ellenségei, vagy hogy valakit soha meg nem bántottak volna. Később meggyőződünk, hogy valóban ilyen a természete, senkire sem tud haragudni és senkire sem tudna rosszat mondani.

Minden szerkesztőségben merülnek fel apró sűrűlódások a munkatársak között. Emberi dolog ez és menthető. Halász Frigyes ebben is, kivétel volt. Nem a halottnak kijáró elismerés mondatja ezt velünk – vétenénk az emléke ellen, ha róla írván, bármiben is túloznánk. Soha a legkisebb disszonancia sem zavarta azt a baráti harmóniát, amely közöttünk az idők folyamán kifejlődött. És egy ilyen kedves barátunknak kellett olyan hirtelen eltávoznia! A fájdalom fojtogatja a torunkat és lázadozni szeretnénk a kérlelhetetlen végzet ellen!

Halász Frigyes csak azóta ismerjük, amióta munkatársunkká szegődött. De soha sem fogjuk elfelejteni többé. Azok, akik az ő rovatát olvasták, talán nem is sejtik, mekkora gonddal, mekkora fáradsággal járt utána a dolgoknak. Még a rovatának a korrektúráját sem bízta volna a világért sem másra. Ismerte azokat az apró gáncsvetéseket, amelyek lapunk megindulásakor – nem egyszer éppen jóbarátaink részéről – értek bennünket. Kit nem érnek itt gáncsvetések, aki csinálni mer valamit, mondotta nekünk nem egyszer. Jórészen neki köszönhetjük, az ő fáradhatatlan agitá-

*) Mai számunk rovatát Dr. Guttman Henrik úr szerkesztette.

dójának, hogy lapunk fenmaradása anyagilag is biztosítva van.

Hogy rázuhant nemes alakjára a halotti szemfedő, úgy érezzük, mintha nélküle csak megbénított erővel tudnánk haladni kitűzött célunk felé.

Ennek a hónapnak nyolcadik napján kísértük örök nyugalomra. Egy őszi délután kísértük ki őt, mélyen lehajtott fővel és visszaszorított könnyekkel kullogva koporsója után. És az elmúlásra gondoltunk, önkéntelenül is Nietzsche szavairól emlékeztünk: *Di Feigen fallen von den Bäumen, sie sind gut und süß ... Herbst ist es umher und reiner Himmel und Nachmittag ...*

Szegény barátunk, aki ilyen fiatalon lehullottál az élet fájáról.

Lánczi Jenő.

A kórházi és klinikai kórtörténetek kiadása a pénztárak számára. A közkórházakban és egyetemi klinikákon ápolott pénztári tagokról felvett kórleírások beszerzése úgy a betegsegélyezés, mint a baleseti kártalanítás törvényszerű ellátása során gyakorta szükségesnek mutatkozik. A kórházak és egyetemi klinikák azonban ismételtlen és következetesen megtagadták a kórleírások kiadását, megtagadták még díjazás ellenében is. „Már pedig a kórtörténeti adatok, megbízhatóságuknál fogva a legfontosabb kiegészítő részei a beteg anamnestikus adatainak. Ezek ismerete nélkül sokszor tájékozatlan és csak tapogatózó az orvos és különösen a balesetek következményei megbírálásánál igazságtalan lehet. Éppen ezért tehát, mert így a *pénztár és a pénztári tag* legégetőbb anyagi s gyakran egészségügyi érdeke szenvedhet sérelmet, nagyon helyesen fordult az Országos Pénztár a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, mint az egyetemi kórházak és klinikák felettes hatóságához, továbbá a belügyminiszterhez, mint a közkórházak felettes hatóságához. A miniszterektől azt kérte a pénztár, hogy a fenhatóságuk alatt álló kórházak, illetve klinikák igazgatóit utasítsák, hogy az ápoltak állapotáról szóló kórleírásokat minden esetben adják ki a pénztáraknak, ha ahhoz a *tagok, illetve családtagok, törvényes utódaik stb. beleegyezésüket adják.*

A kultuszminiszter ki is bocsátott egy köriratot valamennyi tudomány egyetemi klinika és állami bábaképző intézet tanári karához, meghagyva nekik, hogy az igazságszolgáltatás zavartalansága érdekében és özszeütközések elkerülése végett, ha úgy a királyi, mint a *tnunkásbiztosítási választott bíróságok* hivatalosan megkeresik az egyetemi klinikákon (áll. bábaképzőintézetekben) járólagon vagy fekvőleg kezelt betegek vonatkozó leleteknek és feljegyzéseknek az igazságszolgáltatás céljaira leendő közlése iránt – abban az esetben, ha az érdekelt fél az orvosi titoktartás kötelessége alól szabályszerű módon felmentést adott, avagy a bíróság a közlés megtagadásának jogosulatlanságát végzéssel kimondotta: haladéktalanul eleget tegyenek.

Eddig a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete, amelyből tehát, akkor is, amikor speciálisan munkásbiztosítási érdekekre gondoltak, szerencsétlenül megfeledeztek vagy szándékosan kihagyták nemcsak a pénztárakat, de az Országos Pénztárt is és csak a választott bíróságoknak adták meg a kivételes kedvezményt.

A belügyminiszter döntés előtt kikérte az Országos Közegészségügyi Tanács véleményét. A tanács a f. évi szeptember hó 18-án tartott ülésében foglalkozott e tárggyal és dr. Grósz Emil egyetemi rmdes tanár előadása alapján a tanács hivatalos lapja a „Közegészségügy” szerint a következőkben határozott:

„Az Országos Munkás- és Balesetbiztosító Pénz-

tár azt kéri Nagyméltóságodtól, hogy „méltóztassék a belügyminisztérium hatáskörébe tartozó kórházak, illetve klinikák igazgatóságának elrendelni, hogy a jövőben a pénztárak a tagok, illetve a családtagok, törvényes utódaik stb. beleegyezésével *minden esetben* megkapják az ápoltak állapotáról a munkásbiztosítás céljaira szükséges felvilágosításokat.”

Az Országos Közegészségügyi Tanács bár azon nézeten van, hogy a betegek szempontjából nincs különbség klinika és kórház között, természetesen csakis a Nagyméltóságod bölcs hatósága alá tartozó kórházakról kíván nyilatkozni, minthogy a klinikák tudvalevően a vallás- és közoktatásügyi minisztérium hatósága alá tartoznak.

A tanács azon tiszteletteljes javaslatot teszi, hogy az Országos Munkás- és Balesetbiztosító Pénztár részéről kért általános rendelkezést ne méltóztassék kiadni. A tanács tudatában van, hogy a biztosított s a pénztár közös érdeke, hogy a biztosítás alapját megbízható, hiteles orvosi lelet képezze. Így például, ha egy munkás sérülés következtében elveszti egyik szemét s azt a kórházban haladéktalanul el kellett távolítani, csakis a kórházi orvos lelete bizonyíthatja az oki össze függést, Kétségtelen, hogy ilyen és hasonló esetekben a kórház főorvosa és igazgatója eleget is tesz az 1907: XIX. t.-cikk követelményeinek. De ha egyes konkrét esetben félreértésből vagy más okból a kórházaktól nem volna megkapható a megfelelő adat, ám forduljon ezen konkrét esetben Nagyméltóságodhoz azon kéréssel, hogy ez ügyben intézkedni méltóztassék. De olyan rendelet, mely azt mondaná ki, hogy a pénztárak minden olyan esetben megkapják az ápoltak állapotáról a munkásbiztosítás céljaira szükséges felvilágosításokat amikor a tagok, családtagok s törvényes utódaik beleegyeznek, még mindig súlyosan sértené a betegek érdekét s súlyos konfliktusok forrásává lehetne. így például, ha a pénztár azt kérné a kórház igazgatóságától, hogy egy munkásnő, ki egy elszendvedett sérülés következtében most beteg, nem ápolgatott-e két év előtt a kórházban luesben, csak nem árulhatja el a kórház a betegséget, melyet annak idején orvosára bízott? A pénztár bizalmi orvosának a dolga alapos vizsgálat után kideríteni a sérülés jelentőségét s egy régi betegség esetleges szerepét, de végzetes hiba volna a kórház orvosát nyilatkozatokra kényszeríteni. Ha engedne az ilyen rendelkezésnek, súlyos lelkiismereti konfliktusba jut s joggal ítélnék el kollegái, ha pedig megtagadja az engedelmességet, felsőbb hatóságát juttatja nehéz helyzetbe. A felsőbb hatóságokkal szemben tanúsított renitencia csak még jobban növelné az amúgy is laza fegyelmet, de annak megtartására a felsőbb hatóság alig vállalkozhatnék. Vájjon melyik fegyelmi hatóság ítélné el azt a kórházi orvost, aki védelméül az erkölcs törvényeinek, az eskü szentségének, a családi boldogság respektálását hozná fel.

Mindezek alapján az Országos Közegészségügyi Tanács híven az 1911-ik évben elfoglalt álláspontjához, azt javasolja Nagyméltóságodnak, hogy az Országos Munkás és Balesetbiztosítási Pénztár által kért rendelkezést ne méltóztassék megtenni, mert az célszerűtlen s helytelen lenne s nem a helyzet javítására, hanem annak elmérgesítésére vezetne.”

Alapvető hiba e határozatban, hogy teljesen figyelmen kívül hagyja azt a körülményt amelyet maga a pénztár is principiumként állított fel, hogy t. i. a kórleírás csak a tag, illetve hozzátartozója vagy törvényes utódaik beleegyezésével adassék ki. Ennek figyelembevétele abszolút értéktelenné teszi az Országos Közegészségügyi Tanács állásfoglalásának semmi posi-

A visszamenőleges járulékkirovások 1907-9. évekre megszűnnek. Ezt mondta ki az országos pénztár igazgatósága akkor, amikor elhatározta, hogy a balesetbiztosítási járulékok mindkét ágazaton visszamenőleg csakis az alapszabályok 75. §-a szerint figyelembe vehető időpontig rovandók ki. Ami úgy értelmezendő, hogy a határozat meghozatalának napjától visszamenőlegesen számított 3 évi időtartam alatt kifizetett beszámítható javadalmazások szolgálhatnak a kirovás alapjául.

Az Országos Pénztár 1914. évi költségelőirányzata. 1. *A helyi szervek költségvetése:* a) jövedelmek: betegsegélyezési járulék 34,750.000 K (1013. évben 31,30(3.000), kamat 219.000 K (155.000 K), különféle jövedelem 1,075.000 K (628.000 K), kezelési hiány 238.000 K (85.000 K); b) költségek: táppénz 11,881.000 K (10,635.000 K), gyermekágyi segély 259.000 K (209.000 K), szülésznői díj 476.000 K (420.000 K), gyógyellátás 4,282.000 K (4,129.000 K), temetkezési segély 597.000 K (520.000 K), kórházi költségek 2,476.000 K (2,066.000 K), fürdő és szanatóriumi költségek 1,272.000 K (1,044.000 K), orvosi költségek 6,726.000 K (6,179.000 K), kezelési költségek 6,327.000 K (5,603.000 K), vegyes költségek 658.000 K (127.000 K), kezelési felesleg 1,328.000 K (1,242.000 K). *(A kezelési költségek emelkedése 17%).*

2. *Az Országos Pénztár igazgatási költségvetése:* Fizetések és lakpénzek 1,155.320 kor. (1913. évben 1,120.000 K), tisztelet és jelenléti díjak 95.000 K, napidíjak 198.850 K, különmunkadíjak 30.000 K, ruha-illetmények 3400 K, jutalmak és segélyek 10.000 K, betegsegélyezési járulék 7000 K, házbérek 120.000 K, hivatali és irodai szükséglet 184.000 K, útiköltségek és napidíjak 80.000 K, vegyes kiadások (vál. bíróság) 45.000 K, nyugdíjhozzájárulás 68.130 K.

A kiadások végösszege 1,996.700 K-ban van előirányozva, ami az 1913. évre előirányzott 1,950.000 K-val szemben 46.100 K vagy 2% emelkedést mutat.

Elő van irányozva 408 tisztviselői állás a tavalyi 346 tisztviselői állással szemben.

3. *Az Országos Pénztár összköltségvetése.* Az 0. P. 1914. évi várható bevételei: az állam által megtérítendő igazgatási költségek: 1.996.700 K, a helyi szervek kezelési feleslegének $\frac{2}{3}$ része 885.943 K, felszámolt pénztárak vagyonmaradányai 5000 K, a baleseti számlán előállható bevétel 18,350.000 K, ingatlan költségek 191.000 K, vegyesek 560.357 K. *A költségek:* igazgatási költségek 1,996.700 K, a helyi szervek hiányainak megtérítése 238.661 K, felszámolt pénztárak vagyonhiánya 20.000 K, a baleseti ágazaton (segélyek, biztosítási költségek, kezelési költségek, tartalék) 18.350 K, ingatlanokra 191.000 K, vegyesek 531.000 K.

Ezek összevetéséből az Országos Pénztár az 1914. évre 661.639 K felesleget irányoz elő.

A baleseti költségek emelkedése arra indította az Országos Pénztár igazgatóságát, hogy a kérdést közelebbi tanulmány tárgyává tegye. Célja, hogy ha a kormány is foglalkozni kívánna ezzel, akkor a bajok orvoslásához szükséges tanulmányi anyag összegyűjtésével s az abból levont következtetések rendelkezésre bocsátásával maga az Országos Pénztár adja meg a szükséges javaslatokat. Mindezekre pedig egy szűkebb bizottság küldetett ki (Garbai, Lukács, Bosányi, Bloch, Peidl és Lerner) s egyben felkérte az Állami Hivatal is, hogy e bizottságban magát lehetőleg Harkányi min. titkárral képviseltesse.

Jár-e temetkezési segély a fegyvergyakorlatra bevonult s annak tartama alatt elhunyt pénztári tag után? E kérdést a törvény 50. és 61. §-ának figyelembevételével mellett igenlegesen és nemlegesen is lehet eldönteni.

Azon álláspont mellett, hogy ily esetben a hozzátartozó részére nem jár temetkezési segély, felhozható, hogy a törvény 61. §-a értelmében a fegyvergyakorlat tartama alatt a tag a *saját személyében* nem segélyezhető; mivel pedig a temetkezési segély a tag saját személyéhez fűződő, voltaképpen őt megillető segély: ennél fogva ily esetben temetkezési segély nem utalható a hozzátartozó részére, még az esetben sem, ha az eltemettetésről ő gondoskodott.

Ennél az álláspontnál azonban sokkal szociálisabb, a törvény szellemével inkább megegyező és ezért elfogadhatóbb azon álláspont, mely szerint temetkezési segély ilyenkor jár, természetesen a kiutalás feltétele az, hogy a hozzátartozó gondoskodott az eltemettetésről. Ezen álláspontot támogatja az a körülmény, hogy a tag ugyan nem segélyezhető a fegyvergyakorlat tartama alatt, de a családtagok igen; a temetkezési segély pedig a *hozzátartozókat* megillető segély, s így az a fenforgó esetben kiutalandó.

Ezt az álláspontot vallja az Országos Pénztár is.

A balesetelhárítási akció első lépése, az üzembesorozó tanács megalakulása, megtörtént. Az üzembesorozó tanács az üzemek újra való besorozási munkálatainak miként való végrehajtására javaslatokat készített és azt az Országos Pénztár igazgatósága a következőkben fogadta el: Az összes üzemek 4 csoportba oszthatók.

Az I. csoportba tartoznak azok az iparok, amelyekben 1. a baleseteknek abszolút száma nagy, 2. amelyeknél az illető iparban foglalkoztatott munkások 1000-re eső balesetek száma magas, 3. amelyek magas elhárítási fokkal bírnak, 4. amelyeknél az úgynevezett üzletszerű besorozási elv alkalmazható, végül 5. amely iparág sok hasonló üzemmel, tehát nagy érdekkel bír. Az e csoportba tartozó iparágak üzembesorozási munkálata teljes intenzitással, az üzletszerű elv legintenzívebb felhasználásával munkába veendő.

A II. csoportba tartoznak mindazok az iparok, amelyekre az I. csoport alatt felsorolt ismérvek vonatkoznak, amelyek azonban Magyarországon mint önálló iparágak, nagy számban nincsenek képviselve. Az Országos Pénztár ezen iparágakba tartozó nagyobb gyártelepeket egyelőre a szakbizottság előzetes összehívása nélkül teszi általános helyszíni vizsgálat tárgyává, míg a részletes vizsgálatokat es a szakbizottságok összehívását későbbi időpontban téteti folyamatba.

A III. csoportba tartoznak azok az iparok, amelyekben a balesetek nagy számban fordulnak elő, amelyeknél azonban az elhárítási lehetőségek sikeres kihasználását személyzeti, költségbeli, hatásköri szempontok, valamint az üzletszerű besorozási elvnek az illető iparra való be nem válása lehetetlenné teszik. E csoportba tartoznak a vasúti üzemek, hajózási üzemek, építkezési üzemek. Ezekre nézve a feldolgozandó statisztika alapján a Tanács állapítja meg azokat az elveket, melyek szerint lehetséges volna az ezen iparokban fennálló súlyos állapotokon segíteni.

A IV. csoportba tartoznak mindazok az iparok, amelyekben az elhárítási lehetőségek vagy nagyon csekély mértékben, vagy egyáltalában nincsenek. Ezeket a szükséghez képest kérdőívek kapcsán, vagy egyszerű adminisztratív utón sorozzák be.

Az üzembesorozó tanács szervezete értelmében a Tanács az egyes ipari szakmák szerint üzembesorozási szakbizottságokat alakít az- illetve szakmák munkaadó és munkás érdekképviseleteinek kiküldötteiből, akik nem kell, hogy az autonómia tagjai legyenek, de a paritás elvét tartva szem előtt.

A magasépítő üzemek besorozási alapelveinek és az ezekkel kapcsolatosan felállítandó balesetelhárítási elvek megállapítása sűrűsége szükségessé tette az építő ipari szakbizottság haladéktalan megalakítását, illetve összehívását. A megalakítandó építőipari szakbizottságban való részvételre felkértek két kiküldöttel való képviseltetés céljából a Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége, egy kiküldöttel való képviseltetés céljából a Magyar Építőmesterek Egyesülete és végül három kiküldöttel való képviseltetés céljából a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége. A tanácskozáskorban való részvételre felkértek még a budapesti kir. ipari főfelügyelőség építészipari felügyelője.

A szakbizottságok fogják javaslaikban azt is előkészíteni, hogy vajon miképp lehetne az illető iparágakban a feltűnő számú baleseteket kiküszöbölni, milyen kérdőíveket állapítsanak meg az illető üzemek üzembesorozási adatainak bekérése alkalmából, továbbá, hogy miképp eszközöltessenek a helyszínelések és miképp bonyolítassék le az adminisztratív utón eszközölt besorozás.

A tisztviselőknek a balesetelhárítási akció sikeres keresztülvitele végett tervbe vett szakképzése is tetet ől, amennyiben az Országos Pénztár három gépészmérnök és egy vegyészmérnök tisztviselőjét az üzembesorozási kérdések tanulmányozására kiküldötte Berlinbe.

Kerületi és vállalati pénztárak, amelyek az 1912. évi kezelésüket hiánnyal zárták: 1. kerületi p é n z t á r a k : Alsókubin, Beszterce, Budapest, Debrecen, Fogaras, Kaposvár, Körmöcbánya, Léva, Makó, Nagykároly, Segesvár, Székelyudvarhely, Szenic, Temesvár, Torda, Turócszentmárton, Vác, Versec, Veszprém és Zilah. 2. V á l l a l a t i b. p é n z t á r a k : Kammer testvérek, Roessemann és Kühnemann, Újlaki tégl- és mészegető, Vulkan gépgyár, Gácsi posztógyár, Willgerodts-művek, Első magy. juttafonó- és szövőgyár, Magyar amonniak-szodagyár, Perutz testvérek szövőgyár, Nezsideri papírgyártó, Magyar kender- és lenipar, Minkus fabútorgyár, Brassói cellulosegyár, Gopony Márton papírgyár.

Az Országos Pénztár ez idei közgyűlésére, melyet december hó 19-21. napjain fognak megtartani, nagy az előkészüldés mind a két érdekeltégi körben. Különösen a Magyar Építőiparosok Országos Szövetségében tömörült munkaadók várnak sokat a közgyűléstől, s lapjukban már most köteleességüké teszik a munkaadóknak, hogy ehhez a közgyűléshez kellően hozzákészüljenek, azon megfelelő számmal és egyöntetű elhatározással jelenjenek meg. Hirdetik is, hogy a Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége mindenesetre mindent elfog követni abban a tekintetben, hogy ez a közgyűlés az Országos Pénztár életében fordulatot jelentő legyen.

Az ipari mérgezések alapján emelt baleseti kártalanítási igények végre elbírálás alá fognak kerülni, mert az Országos Pénztár igazgatósága elhatározta, hogy minden esetben, midőn az 1907. XIX. t.-c. 3. §-a értelmében balesetbiztosításra kötelezett üzem alkalmazottja ipari megbetegedés címen bár, de baleseti kártalanításra igényt emel, a kártalanítási eljárás folytatassék le és a lefolytatott eljárás, valamint a szükséges speciális orvosi és műszaki vélemények beszerzése

után az ügy járadékbizottsági és végül igazgatósági ülésbe viendő, hol külön referálandó.

E határozat természetes is, mert hiszen az Országos Pénztárnak kötelessége minden bejelentett kártalanítási igényt elbírálni és mert az orvosi tudomány és a külföldi munkásbiztosítási intézetek gyakorlata bizonyítja, hogy vannak olyan esetek, amikor az ipari megbetegedés baleseti eredetű, és így baleseti kártalanítás körébe vonandó, illetve kártalanítandó.

Egy mázolósegéd, ki kimutathatóan ólommérgezés folytán mindkét szemén látóidegsorvadásban szenved, az első, aki a támasztott kártalanítási igényével első ízben foglalkoztatta az elmondottak értelmében az Országos Pénztár igazgatóságát, s az illető munkaképességcsökkenése baleseti eredetét az igazgatóság igazoltnak látván, részére az orvosi véleményben véleményezett 100%-os munkaképesség csökkenés alapul vételével állapított meg állandó járadékot.

A munkaadó érdekltség a konkrét határozatot megfelelbezte.

„Címzett saját kezéhez” címkével jutnak a postatakarékpénztár útján kifizetett baleseti járadékok. A miniszteri rendelet szigorú szabálya igen megnehezíti egy szerencsétlen járadékos helyzetét, hogy az őt megillető járadékához jusson. Az illető kérte, hogy a részére megállapított járadékot a postán meghatalmazás alapján neje is felvehesse, mert ő maga amellet, hogy nagyon öreg, a lakóhelyétől a községig terjedő 10 kilométeres utat csak költséges kocsi fuvarral teheti meg és ez a kocsizás is veszélylyel járhat amúgy is súlyos állapotára. Ha a kereskedelmi miniszter a jelen esetben, az indokokra tekintettel, megengedi a rendeletétől való eltérést, a járadék folyósítására használt chequelapokon hiányozni fog „a címzett saját kezéhez” feliratú megszokott vörös címke.

A kötszerek és gyógyászati segédeszközök szállítása ismét központosítva lesz s az Országos Pénztár igazgatósága a központi szállításra már versenytárgyalást is írt ki. A központosítási rendszer további fenntartását, az eddig felhangzott panaszok ellenére is, az ellátás egységessége és előnyös árfeltételek biztosítása indokolta. A gyorsabb kiszolgáltatás biztosítása és a szállítási költségek csökkentése érdekében azonban lehetőség szerint a nagyobb teljesítőképességű vidéki cégek is figyelembe veendő, a vidék szükségletére vonatkozó szállítások is azonban csoportonként legfeljebb három cég között oszthatók meg.

Házi cselédek betegsegélyezési biztosítása Németországban a jövő évben lép életbe. A biztosítási törvény gondoskodása betegsegélyezésre, heti táppénzre és temetkezési segélyre terjed. A betegsegélyezés 20 hétig tart, orvosi segítségből, gyógyszerek adásából és a napi bérrel arányos pénzsegélyből áll. Az orvos helyett kórházi ellátás is vehető igénybe. Gyermekek az esetben részesülnek segítségben, ha legalább hat hónapig a pénztár tagjai voltak. A pénzbeli segítség 8 hétig tart. A halálozás esetén járó segítség egy előre megállapított alapdíj húszszorosát teszi. Ebből fedeztetnek a temetés költségei. A visszamaradó összeg azoknak jut, akik az elhaltal közös háztartásban éltek. Nevezetes intézkedés az, hogy az esetben, ha valamely cseléd keresetképtelensége miatt lép ki a biztosítóból, de legalább 6 hétig annak tagja volt, a betegsegélyezésre tovább is jogot formálhat, ha a betegség a kilépés után 3 héten belül tört ki. A biztosítási járulékot, amely a törzsfizetésnek legfeljebb 6%-a lehet, egy harmadrészben a gazda és két harmadrészben a cseléd fizeti. A biztosítást bejelenteni a munkaadó tartozik.

A brassói kereskedelmi és iparkamara utolsó évi jelentésében következő megjegyzésekkel emlékezik meg a munkásbiztosításról: Időfolytán megszoktuk, hogy a kerületi munkásbiztosító pénztárak évi zárata nem történhetik másképpen, mint tetemes hiánnyal vagy legfeljebb igen szerény többlettel, anélkül, hogy a pénztárak emellett rendeltetésüknek mindenben meg is feleltek volna. Sajnos, hogy ebben a tekintetben a lefolyt év sem hozott változást. Már pedig véleményünk szerint a javulás járuléka felemelés nélkül is lehetséges volna, ha erre törvényes eszközöket adnának a pénztárak kezére, amely eszközöknek különben ki kellene terjedniök a bevételek szabályozására is. Hogy miért volna ilyenekre szükség s miben állhatnának azok, azt kívánjuk a következőkben indokolni és kifejteni.

A kamarakerület négy pénztára: Brassó, Fogaras, Nagyszeben, Segesvár a jelentés évében összesen 179.305 K összeget fizetett ki tagjainak betegpénz címen. Gyógyszerekért kiadtak 84.132 koronát. A kórházi gyógyköltségek 84.884 koronára rúgtak. Aki a viszonyokat csak némileg is ismeri, annak feltétlenül be kell ismernie, hogy a betegpénzek közel egy hatodrésze teljesen ép és munkakerülő egyéneknek jut, akiknek szédelgéseit azonban a pénztárak a folytonos ellenőrzés dacára sem képesek felfedni. Jelentékeny kiadási többlet származik a betegpénzeknél a gyógyszereknél s a kórházi ápolási költségeknél abból is, hogy nem veszik kellőképpen szemügyre első sorban nem tartanak számot arra, hogy a munkások egészségügyi szempontból kifogástalan műhelyekben foglalkoztassanak.

A kiadásoknak egy harmadik növekedése onnan ered, hogy a pénztárak a kórházak által felette kihasználtatnak.

Mindennek meggátlására szükséges volna a pénztárakat felhatalmazni, hogy oly tagokat, akik színeléssel iparkodnak betegpénzt kicsalni, bizonyos időre minden segélyezési igényből kizárhassanak. Feljogosítani kellene továbbá arra, hogy egyrészt a műhelyek berendezésére, fenntartására, tisztítására, fertőtlenítésére és szellőztetésére vonatkozólag, másrészt pedig óvókészülékek alkalmazására vonatkozólag egyetértve az orvosokkal, illetve az iparfelügyelőkkel kötelező intézkedéseket tehessenek. Végre csak abban az esetben kellene a pénztárakat a kórházi gyógyköltségek viselésére kötelezni, ha a tag felvétele a pénztár orvosának igazolása alapján történt s joguk legyen a betegeket a főorvossal ellenőriztetni, aki azután azt is eldönthetné, vajjon a tag maradjon-e továbbra is kórházi ápolásban vagy sem.

Egészen speciális kívánságunk az, amelyet az orvosok viszonyainak rendezése végett itt nyilvánítani szeretnénk. Az orvosok, a pénztárak eme kétségekívül legfontosabb tényezője, szoros szervezkedésük folytán, oly illetményeket vívtak ki maguknak, amelyek a teljes hivatásos odaadást kétszeresen tételezik fel. Nem kevesebbet mint 119,989 koronát fizetett ki a kamarakerület négy pénztára a múlt évben orvosi jutalomdíjak címen. Ily szolgálmányok mellett csak természetes az a kívánság, hogy a pénztáraknak orvosokhoz való viszonya oly módon rendeztessék, hogy ez utóbbiak hivatásuk teljesítésére nézve szigorú rendszabályokhoz legyenek kötve s a pénztáraknak rendelkezésükre álljanak ama rendszabályok betartásának biztosítására. Sajnos, hogy az ez irányban való törekvés a magas kormány részéről nem sok jóindulatot talált s a pénztárak sem jutottak abba a helyzetbe, hogy álláspontjukat fegyelmi szabályzatban megfélemlően érvényesíthették volna. Jelenleg egészen tehetetlenül állanak az orvosokkal szemben, s egyéb joguk tulajdonképpen

nincs is, mint az orvosok kötelesség érzetében és lelkiismeretességében való hitük. Ezt különös figyelmébe ajánljuk a magas kormánynak, amely áldásteljes változást teremthet.

A debreceni kpt. tüdőbetegdispensaire-je nevezetes állomást jelent a dispensairek szervezésére irányuló akció terén. A debreceni ker. pénztárnak sikerült a belügyi kormánynak és Debrecen városának oly messzemenő támogatását a dispensaire-ügyben kieszközölni, hogy a debreceni dispensaire-nek a pénztár keretében való nagyarányú létesítése teljesen biztosítva van. A belügyminiszter 2000 K egyszersmindenkori és 8000 K évenkénti összeggel, Debrecen városa pedig 10,000 K évi segélylyel járul a dispensaire létesítéséhez és fentartásához. S minthogy a dispensaire a pénztári székházban fog elhelyezést nyerni, Debrecen városa e címen a pénztári székház építéséhez 30,000 K támogatást szavazott meg.

Készülő pénztári orvosháború Németországban.

Az új német munkásbiztosítási törvénynek a betegsegélyezésről szóló része 1914 január 1-én lép életbe. A „Leipziger Aerzteverband” által előkészített orvosi mozgalom az új törvény életbeléptének idejére az egész német birodalomra kiterjedő pénztári orvosháborúval fenyeget. Ez különben egészen természetes, mert – amennyire tájékozva vagyunk – a világon még sehol sem sikerült valamely új munkásbiztosítási törvényt ilyen háború nélkül életbeléptetni. Minthogy az ellentétek teljesen kiélesedtek, a német birodalmi belügyi kormány és a porosz belügyminiszter kívánt az orvosok és a pénztárak között egyezséget létrehozni, a vezetésük alatt összehívott tárgyalás azonban meghiúsult, mert a „Leipziger Verband” ragaszkodott ahhoz, hogy csakis a vele egyenlő irányzatú orvosi szervezetek vehessenek részt a tárgyaláson, s a tárgyalás nem a kormány, hanem az orvosösszövetség által kidolgozott feltétellel tervezetből induljon ki. A tárgyalás meghiúsulása után hivatalos közlemények jelentek meg, melyekben a kormány kijelenti, hogy a pénztárak számíthatnak arra, hogy jogosulatlan követelésekkel szemben védelemben fognak részesülni.

A rendőrkapitány igazgatása alatt állott lugosi pénztár az 1912. évi működéséről a következőkben számol be: Súlyosan érintette a pénztár anyagi helyzetét az 1912. évi május 26/27-iki árvízkatasztrófa. A törvény életbe lépte óta csak az 1912. évben tartattak első ízben üzemellenőrzések, és pedig 88 község területén 593 üzem lett ellenőrizve. A munkaadókat és az alkalmazottakat egyformán okolja a jelentés azért, hogy a törvény életben léteinek 6-ik esztendejében módot keresnek a törvényszabta kötelességek alól való kibújásra. Ugyanis az ellenőrzés 1420 bejelentetlen és 173 alacsonyabb bérosztályba bejelentett biztosítottat talált, ami az ellenőrzés elmulasztása esetén az ellenőrzés napjáig 13.499 K 68 f. járulékjövedelem elvesztését jelentette volna. Az üzem ellenőrzés a pénztár vitális érdeke. A pénztár taglétszáma 2110 taggal több, mint az előző évben volt (1911–9069, 1912–11.179). Ezzel kapcsolatban emelkedett a pénztár járulék bevétele is, és pedig: az 1911. évi járulékhöz viszonyítva 25.3%-al. Csökkenést mutat a táppénzek összege, mert 1911-ben a járulékjövedelem 23.3%-a, 1912-ben csak 22.4%-a volt. A gyermekági segélyek 50%-os emelkedést mutatnak. Ugyancsak tetemes az emelkedés a kórházi, a fürdő- és szanatóriumi költségeknél. A kezelési költségeknek a járulékjövedelem 27.8%-ra való, vagyis az első évihez képest 1.4%-al való emelkedését az autonómia felfüggesztésével járó kiadási többlettel

indokolja. A pénztár 1911-ben 17.404 K 09 fillér felesleggel zárult, 1912. évben pedig 20.302 K 29 f felesel eget mutat ki.

Az Országos Pénztár szanatórium és üdülőhely alapja újabban 31.503 K 47 fillérrel gyarapodott, úgy hogy ez alap mai vagyona 198.470 K 80 f. Az említett 31.503 K 47 fillért, mint az 1912. évben kihágási bírságpénzek címen befolyt, pénzösszeget a kereskedelemügyi miniszter utalta át az országos pénztárhoz. Tavaly (1911-ben) ugyané címen csak 28.476 K J 6 fillér folyt be, amely körülmény azt mutatja, hogy a miinkásbiztosítási kihágások esetei és súlyosságai nemhogy csökkennének, de még nagyon erős arány szerint nőnek. Mindenesetre üdvösebb lenne, s nagyobb consolidait állapotokra lehetne következtetni, ha az országos pénztár ez a nagyra hivatott alapja nem ilyen pénzekből szaporodna olyan tekintélyesen, mint ahogy a kihágások azt lehetővé teszik.

Karánsebesi Kerületi Munkásbiztosító Pénztár.

Szám: 5660/913.

Pályázati hirdetés.

A karánsebesi kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatósága az alább felsorolt jelleggel és feltüntetett illetményekkel javadalmazott alábbi állásokra jelen pályázati hirdetésnek közzétételétől számított és bezárólag 1913. évi november hó 30-ik napjának déli 12 órájáig terjedő határidővel ezennel nyilvános pályázatot hirdet.

1 (egy) lemondás folytán megüresedett s az egész bozovicsi közigazgatási járásra kiterjedő 251–350 taglétszámnak megfelelően évi 1400 K kezdőfizetéssel és 182 K évi fuvardíjtalánnyal javadalmazott kezelőorvosi állásra „Bozovics” székhelyivel.

1 (egy) lemondás folytán megüresedett 151–250 taglétszámnak megfelelően évi 1000 K kezdőfizetéssel javadalmazott kezelőorvosi állásra „Herkulesfürdő” székhelylyel.

1 (egy) lemondás folytán megüresedett s évi 800 K fizetéssel és 300 K évi lakáspénzzel javadalmazott III. oszt. kezelőtiszti állásra.

Az állásokra vonatkozó pályázati kérvények a karánsebesi ker. Munkásbiztosító Pénztár igazgatóságához (Karánsebes, Radecky-utca 16. sz.) címezve fenti határidő alatt nyújtandók be. Később beérkező pályázati kérvények figyelembe vétetni nem fognak.

A pályázó orvosok kérvényükhöz oklevelük másolatát csatolni és kijelenteni tartoznak, hogy a pénztári orvosokra nézve alkotott szolgálati-, fegyelmi- és illetmény szabályzatot magukra nézve kötelezőnek elismerik-e? A bozovicsi pénztári orvosi állás a választás után lehetőleg azonnal, a herkulesfürdői pénztári orvosi állás pedig 1914. évi január hó 1-én lesz elfoglalandó.

A III. oszt. kezelőtiszti állásra pályázók a kérvényben életkorukat és magyar állampolgárságukat igazoló bizonyítványt kötelesek becsatolni, megjegyezvén, hogy a pénztár szolgálatában csak nagykorú vagy nagykorúsított, de 40 évnél nem idősebb egyének alkalmazhatók. Azokra, kik már a pénztár szolgálatában

állanak, korhatár alól a pénztár igazgatóságának előterjesztésére az Országos Pénztár igazgatósága felmentést adhat.

Kötelesek továbbá a pályázók vagy pénztári vagy hatósági orvostól eredő bizonyítvánnyal igazolni, hogy teljesen egészségesek.

Ha a megválasztott esetleg magyarul nem tudó, vagy nem magyar állampolgár, csőd vagy gondnokság alatt áll, nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt jogerős bírói ítélettel marasztaltatott, hivatalvesztésre vagy politikai jogainak felfüggesztésére szóló ítélet hatálya alatt áll, ezen esetek egyikének fenforgása is az alkalmaztatást semmissé teszi s a netán tévesen alkalmazott a pénztárral szemben a szolgálati viszony azonnali megszüntetéséből kifolyólag semmiféle igényt nem emelhet.

A III. oszt. kezelőtiszti állás betöltésénél első sorban azok vétetnek figyelembe, kik magánál a pénztárnál vagy más ker. Munkásbiztosító Pénztárnál vagy az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnál eltöltött hosszabb ideig tartó kiváló gyakorlati szolgálatot igazolnak.

A kiírt állás ideiglenesen töltetik be, a véglegesítés csakis a szolgálati és fegyelmi szabályzat jóváhagyása után, valamint az egy évi próbaidő után történhetik és a szakvizsga letételétől van függővé téve. A véglegesítésig a szolgálati viszony minden kártalanítás nélkül 3 havi felmondással megszüntethető.

A megválasztott köteles magát a karánsebesi ker. Munkásbiztosító Pénztárnak mindenkor érvényben levő szolgálati és fegyelmi, nemkülönbön illetmény szabályzatnak alávetni és az állást. 1914. évi január hó 1-én elfoglalni.

Karánsebes, 1913. évi november hó 10-én.

*A Karánsebesi Kerületi Munkásbiztosító
Pénztár
Igazgatósága.*

Felelős szerkesztő: **Dr. LÁNCZI JENŐ.**